

OPERATIVNI PROGRAM Konkurentnost i kohezija

2014. - 2020.

UPUTE ZA PRIJAVITELJE I KORISNIKE OPERATIVNOG PROGRAMA „KONKURENTNOST I KOHEZIJA” O PROVEDBI HORIZONTALNIH NAČELA

Zagreb, svibanj 2016. godine

SADRŽAJ

1	PROMICANJE RAVNOPRAVNOSTI ŽENA I MUŠKARACA I ZABRANA DISKRIMINACIJE	5
1.1	PROMICANJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA	5
1.2	KAKO UKLJUČITI RODNA PITANJA U PROJEKT?	6
1.3	PROMICANJE JEDNAKIH MOGUĆNOSTI I NEDISKRIMINACIJE	10
1.3.1	Primjeri obuhvatnih mjera kojima se promiče jednakost, a koje mogu provoditi korisnici OPKK-a unutar i izvan projekta	11
1.4	PRIMJERI AKTIVNOSTI KOJIMA SE PROMIČU NAČELA RAVNOPRAVNOSTI ŽENA I MUŠKARACA, JEDNAKIH MOGUĆNOSTI I NEDISKRIMINACIJE	11
1.5	OBAVEZE IZVJEŠTAVANJA	19
1.6	KONTROLE I REVIZIJE	19
2	PRISTUPAČNOST ZA OSOBE S INVALIDITETOM	22
2.1	PRAVNA OSNOVA	23
2.2	DEFINICIJE	24
2.3	PRISTUPAČNOST KOJA SE ODNOSI NA FIZIČKU INFRASTRUKTURU	26
2.3.1	Pristupačnost građevinama	26
2.3.3	Pristupačnost koja se odnosi na javni prijevoz	27
2.4	INFORMACIJSKO-KOMUNIKACIJSKA PRISTUPAČNOST	29
2.4.1	Format jednostavan za čitanje (eng. <i>easy to read format</i>)	29
2.4.2	Pristupačnost mrežnih stranica	29
2.4.3	Primjeri dobre prakse	30
2.4.4	Obaveze korisnika	31
2.5	RAZUMNA PRILAGODBA I UNIVERZALNI DIZAJN	33
2.5.1	Razumna prilagodba	33
2.5.2	Univerzalni dizajn	35
2.6	PRISTUPAČNOST OSTALIH SADRŽAJA I USLUGA OTVORENIH ILI NAMIJENJENIH JAVNOSTI	40
2.7	DODATNE AKTIVNOSTI	40

3 ODRŽIVI RAZVOJ	50
3.1 MINIMALNI ZAHTJEVI	51
3.2 ŠTO SU ZELENA JAVNA NABAVA (ZJN) I ODRŽIVA NABAVA?	52
3.2.1 Obaveze korisnika	56
3.3 ŠTO SU KLIMATSKI IZAZOVI (ENG. <i>CLIMATE PROOFING</i>)?	57
3.3.1 Obaveze korisnika	59
3.4 KAKO POBOLJŠATI UČINKOVITOST RESURSA U PROJEKTU?	60
3.4.1 Građevine	60
3.4.2 Nove građevine	61
3.4.3 Renoviranje i adaptacije	61
3.4.4 Industrijski procesi	62
3.4.5 Prijevoz	63
3.4.6 Promicanje obnovljivih izvora energije	63
3.4.7 Obaveze korisnika	65
3.5 HORIZONTALNE MJERE I AKTIVNOSTI	66
3.5.1 Obaveze korisnika	67
3.6 NAČELA ZELENOG RASTA	69
3.6.1 Zelena infrastruktura	69
3.6.2 Standardi zelene gradnje	71
4 POJMOVI	74

UVOD

Poštovane i poštovani!

Svrha Uputa za prijavitelje i korisnike Operativnog programa „Konkurentnost i kohezija” o provedbi horizontalnih načela (u daljnjem tekstu: Upute) je pomoći prijaviteljima koji pripremaju projekte da utvrde primjenjive zahtjeve promicanja održivog razvoja, ravnopravnosti spolova, jednakih mogućnosti i pristupačnosti za osobe s invaliditetom, koje treba uzeti u obzir prilikom pripreme i provedbe projekata, te razmotriti dodatne prilike za njihovo promicanje.

Sve aktivnosti unutar Operativnog programa „Konkurentnost i kohezija” (OPKK) dužne su uzeti u obzir ravnopravnost spolova, zabranu diskriminacije i održivi razvoj kao horizontalna načela programa. Informaciju o doprinosu horizontalnim načelima prijavitelji upisuju u Prijavni obrazac A. Primjena navedenih načela ovisit će o prirodi i opsegu projekta i njegovih aktivnosti te o uvjetima određenog natječaja (u tom će slučaju Upute za prijavitelje odrediti uvjete i bodovanje za doprinos horizontalnim načelima). Doprinos svim horizontalnim načelima nije obavezan za svaki pojedini projekt, već se primjenjuje sukladno aktivnostima i opsegu projekta, kao i informacijama koje sadrže Upute za prijavitelje.

Važno je istaknuti da ove Upute nisu zamjena za zakonom ili propisima utvrđene obaveze. Projekti koji su u skladu s nacionalnim zakonskim okvirom i propisima smatraju se neutralnima¹, o čemu je također potrebno pružiti informaciju u odgovarajućem dijelu Prijavnog obrasca A. Ako doprinos horizontalnim načelima nije izričito određen u Uputama za prijavitelje, prijaviteljima se savjetuje da odaberu na koji način žele uključiti horizontalna načela u svoje projekte, te da u skladu s tim primjenjuju poglavlja iz ovih Uputa.

Upute su podijeljene na tri dijela:

1. [Promicanje ravnopravnosti žena i muškaraca i zabrana diskriminacije](#)
2. [Pristupačnost za osobe s invaliditetom](#)
3. [Održivi razvoj.](#)

Upute sadrže primjere i pomoćne alate za praktičnu primjenu horizontalnih načela već u ranoj fazi pripreme, kao i u provedbi odgovarajućih mjera i aktivnosti.

Zahvaljujemo Ministarstvu socijalne politike i mladih, Ministarstvu zaštite okoliša i prirode, Uredu za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske, Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom, Uredu pučke pravobraniteljice, Uredu pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, Hrvatskom savjetu za zelenu gradnju i Fondu za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost na suradnji i doprinosu pri izradi ovog dokumenta.

¹ Neutralno znači da je projekt zadovoljio zakonski minimum te da neće dobiti bodove za doprinos horizontalnim načelima.

1 PROMICANJE RAVNOPRAVNOSTI ŽENA I MUŠKARACA I ZABRANA DISKRIMINACIJE

Upute se odnose na aktivnosti i mjere koje moraju imati na umu svi korisnici OPKK-a, kao i dionici koji pripremaju projekte.

Određeni pozivi mogu predvidjeti određene ciljeve i kriterije koji se odnose na načela ravnopravnosti, nediskriminacije i pristupačnosti, a koji će u tom slučaju biti navedeni u Uputama za prijavitelje. U ovim Uputama navode se neki prijedlozi i praktični primjeri koji se mogu primijeniti na razini prioritetne osi/specifičnog cilja.

Prijavitelji moraju biti svjesni da je poštivanje odgovarajućih odredbi Zakona o suzbijanju diskriminacije i Zakona o ravnopravnosti spolova preduvjet za korištenje sredstava iz fondova.

1.1 PROMICANJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA

Korisnici OPKK-a obavezni su poštivati sve odredbe [Zakona o ravnopravnosti spolova](#) (NN, br. 82/08).

Isto tako, u provedbi OPKK-a promiče se **rodno osviještena politika** (eng. *gender mainstreaming*). To znači da dionici u projektu trebaju voditi računa o rodnoj perspektivi, **svjesno** imati na umu kakav je učinak rodnih razlika na projektne aktivnosti, na koje treba obratiti pozornost ili koje bi trebalo unaprijediti. Istodobno, važno je da aktivnosti **promiču rodnu ravnopravnost**. Glavni cilj je da se umjesto rodne neutralnosti, u projektnim aktivnostima vodi računa o različitim rodovima.

Osim toga, treba imati na umu da nije moguće sve ljude jednoznačno podijeliti na muškarce i žene u pogledu njihovog rodnog identiteta. Važno je ne nametati dvojni koncept spola ili stereotipne ideje o rodnim ulogama.

ŠTO JE RODNA NEUTRALNOST, A ŠTO NEOSJETLJIVOST NA RODNE RAZLIKE?

Pojam **rodna neutralnost** odnosi se na situacije u kojima aktivnost nema poseban pozitivan ili negativan učinak na rodne odnose ili jednakost između muškaraca i žena. Rodna neutralnost projekta treba se temeljiti samo na rezultatu [provedene procjene učinka na spolove](#)², a ne na pretpostavkama ili općenitom znanju. Bez zaključaka provedene procjene postoji opasnost da nije prepoznato značenje rodnog pitanja u pogledu ciljeva i aktivnosti, što u praksi predstavlja *neosjetljivost na rodne razlike* (eng. *gender blind*), tj. nesposobnost percipiranja roda ili shvaćanje rodnih razlika. **Neosjetljivost na rodne razlike** zapravo je velika prepreka (u smislu stavova) postizanju napretka u ravnopravnosti spolova. Svi bi projekti trebali u pripremnoj fazi osigurati da se izbjegnu situacije u kojima se ne vodi računa o rodnim razlikama. Primjer neosjetljivosti na rodne razlike bila bi pretpostavka da je projekt koji provodi poduzetnička potporna institucija (u daljnjem tekstu: PPI) kojim se promiču inovacije u malom i srednjem poduzetništvu (u daljnjem tekstu: MSP) u sklopu specifičnog cilja 3a2 rodno neutralan

² Članak 3., stavak 1. – Zakon o ravnopravnosti spolova od 15.7.2008.

zato što je dostupan i muškarcima i ženama. Međutim, s obzirom na to da je statistički manje žena poduzetnica i da su poduzetnice manje prisutne u tehnološkim sektorima i manje ulažu u inovacije, projekt bi trebao uzeti u obzir rodnu perspektivu kako se ta pitanja ne bi zanemarila. Na temelju analize i procjene učinka na spolove, PPI-jevi mogu kao cilj imati promicanje socijalnih inovacija ili inovacija u uslugama u kojima je veći udio žena poduzetnica, ali u kojima se inovacije manje prepoznaju.

IZBJEGAVANJE RODNIH STEREOTIPA

Rodni stereotipi su pojednostavljene ili stereotipne ideje i pretpostavke o tome kakvi su „inače” muškarci i žene i što čini „prikladno” ponašanje određenog spola. Rodni stereotipi zapravo su podsvjesne, naoko očite istine koje su duboko ukorijenjene u kulturu. Predstavljaju površno i štetno svakodnevno poznavanje spolova. Stereotipi onemogućavaju informacije temeljene na činjenicama i razumijevanje pojava koje se tiču spolova. Svaki put kada se rodno pitanje integrira u projektne aktivnosti, korisnici bi trebali izbjegavati osnovne stereotipe o razlikama među spolovima, odnosno, ne smiju automatski pretpostaviti da će koristi od projekta biti jednake za muškarce i žene. Procjena učinka na spolove radi se kako bi se ispitale razlike koje postoje među spolovima a koje se mogu povezati s projektnim aktivnostima.

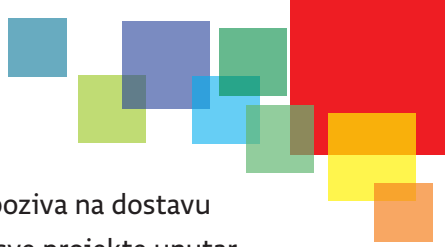
1.2 KAKO UKLJUČITI RODNA PITANJA U PROJEKT?

1.2.1.1 Procjena učinka na spolove

Procjena učinka na spolove je ključna metoda uključivanja rodnog pitanja u projekt. Procjena uključuje analizu i procjenu učinaka projektnih ciljeva i mjera na spolove i načelo ravnopravnosti žena i muškaraca. Predmet procjene su potrebe, ciljevi, ciljne skupine, aktivnosti, komunikacija i primjeri najbolje prakse unutar projekta u odnosu na status, životne uvjete, potrebe i očekivanja različitih spolova. Sva javna tijela, jedinice lokalne i područne uprave i samouprave, pravne osobe s javnim ovlastima i pravne osobe u većinskom državnom vlasništvu **zakonski su obavezne** provesti procjenu učinka na spolove³ u svim fazama planiranja, usvajanja i primjene zakonskih propisa, odluka i aktivnosti kako bi se postigla istinska jednakost između muškaraca i žena. Shodno tomu, prilikom prijave za dobivanje sredstava iz fondova, ti prijavitelji moraju provesti takvu procjenu, zahvaljujući kojoj se može utvrditi je li projekt rodno neutralan ili nije. Drugi korisnici mogu provesti procjenu učinka, no to ovisi o obujmu projekta te uvjetima samog natječaja.

Procjena učinka na spolove provodi se u svim fazama planiranja, provedbe i ocjenjivanja. Prilikom procjene projektnih aktivnosti, najvažnije je naglasiti rodno pitanje u fazi planiranja i analizirati razlike između spolova u pogledu projektnih aktivnosti. Ako su dostupni, treba prikupiti statističke podatke razdvojene po spolu, kvalitativne analize i podatke iz istraživanja o ovoj temi. Razdvojeni statistički podaci i podaci iz istraživanja pružaju detaljnije podatke o potrebama, problemima i očekivanjima ciljnih skupina, zahvaljujući čemu projekt može bolje odgovoriti na različite potrebe i životne situacije ciljnih skupina te tako povećati učinkovitost projektnih mjera. Razina analize podataka i istraživanja

³ Članak 3., stavak 1. – Zakon o ravnopravnosti spolova od 15.7.2008.

treba biti proporcionalna opsegu projekta i statusu korisnika. U dokumentaciji poziva na dostavu projektnih prijedloga dodatno će se objasniti minimalni zahtjevi. Primjerice, za sve projekte unutar specifičnog cilja 3d1: Poboljšan razvoj i rast malih i srednjih poduzetnika na domaćim i stranim tržištima, ako je korisnik mali ili srednji poduzetnik, nije potrebno provoditi procjenu učinka na spolove, ali korisnik treba objasniti na koji se način vodilo računa o pitanju ravnopravnosti žena i muškaraca i treba razmotriti koje aktivnosti i mjere može dobrovoljno primijeniti kako bi se promicala ravnopravnost spolova (može se koristiti nekim od prijedloga navedenih u poglavljima [1.2.1.4](#) i [1.4.1](#)). S druge strane, PPI-jevi koji pružaju podršku MSP-ovima trebaju provesti procjenu učinka na spolove i prikladnu analizu podataka. Moguće je utvrditi različite potrebe i situacije ciljnih skupina iz rodne perspektive te, sukladno tome, poduzeti prikladne mjere.

Kao **Prilog 1.** ovim Uputama ponuđen je popis pitanja koji treba pomoći osobama koje planiraju projekt da uključe rodna pitanja u pripremu i provedbu projekata – ovaj prilog ne čini dio prijavnog obrasca, nego predstavlja pomoćni alat koji pomaže onim korisnicima koji nemaju uspostavljen proces procjene učinaka na spolove.

Procjena učinaka na spolove umanjit će rizik od neosjetljivosti na rodne razlike te osigurati promicanje jednakih mogućnosti za žene i muškarce. Ako se projekt ocijeni kao rodno neutralan, treba ocjenu i objasniti. Projekt se može smatrati rodno neutralnim nakon sustavne procjene važnosti rodne perspektive za projekt. To se čini analizom problema koji treba riješiti, analizom operativnog konteksta, cilja projektnih aktivnosti, općih ciljeva projekta, analizom ciljnih skupina i preliminarnih planiranih mjera kojima se osigurava poštivanje načela ravnopravnosti spolova.

Za neke će projekte, zbog njihove prirode, biti teško objektivno procijeniti ili utvrditi relevantne, izravne ili kratkoročne učinke na spolove — dobar primjer za to su projekti koji se bave pitanjem klimatske prilagodbe, ali većina projekata bit će usmjerena na ljude (tj. oni će biti ciljna skupina). Činjenica da ciljnu skupinu projekta čine oba spola ili da je dostupan za oba spola, ne znači nužno da je rodno neutralan. U nastavku teksta opisuje se nekoliko primjera:

Primjer 1.: Za projekte održivog urbanog prijevoza, u detaljnu analizu potreba mora se uključiti i analiza rodne perspektive u pogledu korisnika prijevoza, njihovih potreba i očekivanja. Detaljna analiza potreba koja uzima u obzir rodna pitanja provodi se na temelju dostupnih statističkih i drugih podataka, npr. rezultati anketa, javnih savjetovanja itd. Rezultati analize upotrijebit će se za izradu detaljnog plana provedbe. Aktivnosti koje će se naknadno provoditi uzimaju u obzir rodnu perspektivu, npr. planiranje kako osigurati pristup i prostor u autobusu za žene s kolicima za djecu i s malom djecom, kako postaviti stajališta za autobuse blizu vrtića, osnovnih škola ili domova zdravlja, kako postaviti podloge za previjanje dojenčadi i djece na autobusnim ili željezničkim kolodvorima i sl.

Primjer 2.: Za projekte čiji je cilj pružanje potpore MSP-ovima, u projektni plan mora se uključiti analiza rodni razlika u poduzetništvu na ciljnom području. Analiza se bavi rodnim pitanjem s obzirom na projektne ciljeve i mjere. Općenito je broj poduzetnica manji od broja poduzetnika, žene uglavnom posluju u različitim sektorima poslovanja u odnosu na muškarce, a poduzeća u

vlasništvu žena u pravilu su manja. Povrh svega, žene se suočavaju s izazovima kako pomiriti obiteljski i poslovni život. Planovi za projekte kojima se promiče poduzetništvo uvijek moraju objasniti omjer spolova među poduzetnicima/ama na ciljnom području projekta, sektore poslovanja u kojima su aktivna poduzeća u vlasništvu žena, odnosno muškaraca, veličinu tih poduzeća, razvojni stupanj poduzeća i bilo kakve druge izazove u smislu vještina, razvoja i rasta poslovanja s kojima se suočavaju poduzetnice i poduzetnici.

Primjer 3.: Za projekte u zdravstvenom sektoru nejednakosti između spolova odražavaju i fiksne biološke čimbenike te rodne razlike koje nisu fiksne, nego su društveni konstrukti i, kao takvi, podložni promjenama. Postoje razlike između spolova kada je riječ o očekivanom životnom vijeku, riziku od smrti i neizlječivih bolesti, zdravstvenim navikama i korištenju zdravstvenih usluga. Vrlo su važni različiti društveni faktori koji utječu na zdravlje i ovise o neravnomjernom položaju spolova koji itekako može utjecati na zdravlje. Zdravstvene politike mogu produbiti nejednakosti među spolovima ako ne uzimaju u obzir potrebe muškaraca ili žena. Zdravstveni sustavi trebali bi voditi računa o ravnopravnosti spolova. Često se govori da cilj zdravstvene politike nije ravnopravnost, nego **jednakost spolova**. Prema načelima jednakosti spolova, naglasak nije na jednakim ishodima za muškarce i žene nego na rješavanju nejednakosti između muškaraca i žena u pogledu njihovih resursa i raspoloživih zdravstvenih usluga, uključujući i razlike u tome u kojem stupnju zdravstveni sustav odgovara njihovim specifičnim potrebama. Zdravstveni pokazatelji koji su specifični za spolove, koji se još razlikuju i prema nacionalnosti te prema socioekonomskim čimbenicima, polazište su za procjenu učinka na spolove i utvrđivanje prikladnih aktivnosti i mjera unutar projekta. Primjerice, često se zanemaruje rizik od kardiovaskularnih bolesti kod žena budući da se smatra da je riječ o tipičnoj bolesti koja pogađa muškarce, ali u Europskoj uniji stopa smrtnosti od kardiovaskularnih oboljenja iznosi 43% za žene i 36% za muškarce.

Primjer 4.: U obrazovnom sektoru rodna perspektiva uzima u obzir pitanja poput upisa u strukovne škole, koje je i dalje dosta obilježeno tradicijom i može uzrokovati segregaciju učenika. Škole koje se prijavljuju za dodjelu bespovratnih sredstava za infrastrukturne projekte, uključujući i e-škole prema specifičnom cilju 10a1, trebaju kao polazište za procjenu učinaka na spolove uzeti u obzir omjer spolova u ciljnoj skupini (tj. među učenicima).

1.2.1.2 Omjer spolova u ciljnoj skupini

Analiza omjera spolova u ciljnoj skupini projekta i njeno uključanje u projektni plan osnovni je preduvjet za svaki projekt.

Omjer spolova u ciljnoj skupini projekta mora se utvrditi na temelju činjenica. Ako nije moguće prikupiti točne podatke o omjeru spolova, prijavitelji moraju priložiti odgovarajuće objašnjenje. Treba konkretno analizirati zastupljenost spolova u ciljnoj skupini projekta, uz opis razlika među spolovima u pogledu potreba, problema, životne situacije i očekivanja u odnosu na projektne ciljeve

i planirane mjere. Informacije o tim razlikama bit će osnova za planiranje projektnih aktivnosti kako bi se zadovoljile potrebe i životne situacije oba spola, što će osigurati učinak aktivnosti. Ako se omjer spolova i razlike među njima ne analiziraju po ciljnim skupinama, neće se stvoriti čvrst temelj za planiranje mjera i postoji opasnost da mjere neće ispuniti potrebe različitih spolova na jednak način. Zapravo, mogu nesvjesno osnažiti postojeće rodne stereotipe, npr. mogu se podupirati trendovi stereotipizacije u područjima inovacija i poduzetništva. Ako se javljaju takvi negativni trendovi, ključni cilj promicanja ravnopravnosti spolova je ukloniti segregaciju na temelju spola.

Osnovna pitanja za procjenu ciljnih skupina

- Kakav je omjer spolova u ciljnim skupinama projekta?
- Kakve su razlike među spolovima u pogledu potreba, problema, životnih situacija i očekivanja u odnosu na projektne aktivnosti?
- Pogađaju li ciljne skupine neki stereotipi ili uvriježena očekivanja od spola?
- Kako su podijeljeni resursi među ženama i muškarcima u ciljnim skupinama?

1.2.1.3 Provedba projekta

Na temelju procjene učinaka na spolove i analize omjera spolova u ciljnim skupinama treba utvrditi konkretne projektne aktivnosti i mjere za promicanje ravnopravnosti spolova. Tablica 1. daje neke primjere promicanja ravnopravnosti za relevantne specifične ciljeve u OPKK-u.

1.2.1.4 Horizontalne aktivnosti tijekom provedbe projekta

Proporcionalno opsegu projekta, korisnici bi se trebali voditi sljedećim načelima:

1) Provedba mjera informiranja i komunikacije

U provedbi aktivnosti informiranja i komunikacije u sklopu projekta u obzir treba uzeti i rodnu perspektivu, odnosno:

- U verbalnom i vizualnom izražavanju treba voditi računa o rodnoj perspektivi, uključujući i jezični odabir terminologije.
- Treba osigurati pravednu zastupljenost oba spola u komunikacijskim aktivnostima.
- Prema potrebi, komunikacija bi trebala biti usmjerena na pripadnike oba spola. Moguće je prikupiti i procijeniti povratne informacije od oba spola.
- Treba ukloniti sve stereotipe iz komunikacije o projektu predstavljanjem drukčije percepcije spola i opsega aktivnosti za različite spolove.

2) Procjena i metode praćenja

U fazama praćenja i samoprocjene u obzir treba uzeti rodnu perspektivu, a rezultate, ako je primjenjivo, uvrstiti u završno izvješće. Od korisnika se može tražiti predočavanje podataka koji su razdvojeni po

spolu⁴. Jedan od načina je izrada baze kvantitativnih i kvalitativnih pokazatelja koji se upotrebljavaju u praćenju projekta kako bi generirali informacije koje su relevantne iz perspektive oba spola. Bitno je i provesti analizu kakva vrsta kvantitativnog praćenja po spolu ukazuje na uspjeh projekta u postizanju postavljenih ciljeva. Procjena bi trebala obuhvatiti sve situacije iz prakse, uključujući i eventualne probleme i prepreke u analizi rodne perspektive i promicanju ravnopravnosti spolova. Prema potrebi, sve se informacije uključuju u pripadajuća izvješća.

1.3 PROMICANJE JEDNAKIH MOGUĆNOSTI I NEDISKRIMINACIJE

Korisnici OPKK-a obavezni su poštivati sve odredbe [Zakona o suzbijanju diskriminacije](#) (NN, br. 85/08, 112/12) kojima se promiče jednakost i uređuje zaštita od diskriminacije na osnovi rase ili etničke pripadnosti ili boje kože, spola, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovnog stanja, članstva u sindikatu, obrazovanja, društvenog položaja, bračnog ili obiteljskog statusa, dobi, zdravstvenog stanja, invaliditeta, genetskog naslijeđa, rodnog identiteta, izražavanja ili spolne orijentacije.

To znači da svi prijavitelji moraju osigurati da aktivnosti u sklopu njihovog projekta ne mogu, izravno niti neizravno, diskriminirati nekoga na temelju gore navedenih osnova.

Osim toga, sukladno opsegu pojedinačnog projekta, prijavitelj treba utvrditi specifične mjere kojima se promiču načela jednakih mogućnosti, nediskriminacije i pristupačnosti.

Ne zahtijevaju svi projekti primjenu posebnih mjera kojima se osiguravaju jednake mogućnosti i nediskriminacija, osim obaveza propisanih zakonom. [Tablica 1.](#) navodi praktične informacije u odnosu na specifične ciljeve u Programu. U nastavku se navode i neki primjeri.

Primjer1.: Poduzetnička potporna institucija (PPI) koja se nalazi u županiji pruža usluge potpore poduzećima u začetku (tzv. start-up poduzeća). Prema dostupnim podacima, na tom području predstavnici nacionalnih manjina (npr. Romi) nisu aktivni kao poduzetnici, stoga PPI provodi niz mjera kako bi „uspjeli doprijeti” do ciljne skupine uključujući predstavnike zajednice i organizacije civilnog društva kao zagovornike. Primjerice, mogu se organizirati info dani u prostorima mjesnih zajednica, može se uspostaviti sustav mentorstva i edukacija, pokrenuti kampanja podizanja svijesti, promicati pozitivni uzori i pružiti praktična podrška u rješavanju administrativnih zadataka, dobivanju sredstava i sl.

Primjer 2.: Edukacija o suzbijanju diskriminacije i osjetljivosti za probleme skupina u nepovoljnom položaju za djelatnike (medicinske i nemedicinske struke) u primarnoj zdravstvenoj zaštiti. Kao dodatna aktivnost mogu se uvesti upitnici o zadovoljstvu korisnika/pacijenata u suradnji s predstavnicima organizacija civilnog društva kako bi se utvrdile teme za buduće edukacije.

⁴ Svi prikupljeni podaci upotrebljavat će se sukladno odredbama Zakona o zaštiti osobnih podataka.

1.3.1 Primjeri obuhvatnih mjera kojima se promiče jednakost, a koje mogu provoditi korisnici OPKK-a unutar i izvan projekta:

- terenske aktivnosti kojima se osigurava najveća moguća pokrivenost ciljnih skupina (to može uključiti ciljani angažman, terenske aktivnosti i aktivnosti podrške skupinama u nepovoljnom položaju)
- primjena ciljanih mjera, jačanje poduzetničke i poslovne kulture među skupinama u nepovoljnom položaju
- izbjegavanje održavanja sastanaka i projektnih aktivnosti za ciljne skupine za vrijeme vjerskih praznika bilo koje vjerske manjine, osim ako su osigurani alternativni datumi
- pri odabiru prehrambenih proizvoda koje za cjelodnevna događanja osiguravaju ugostitelji treba voditi računa o vjerskim/medicinskim zahtjevima u smislu prehrane. U slučaju potrebe, označiti hranu koja sadrži alergene
- osigurati fleksibilne uvjete rada kako bi se mogli poštivati vjerski običaji
- usvajanje politike ravnopravnosti/suzbijanja diskriminacije na radnom mjestu
- edukacija za zaposlenike o jednakim mogućnostima i nediskriminaciji
- primjena pozitivnih mjera kojima se uklanjaju stereotipi u informacijskim i komunikacijskim aktivnostima
- korištenje raznolikim medijima i komunikacijskim kanalima kako bi se obuhvatile različite skupine, uključujući i komunikaciju na jezicima manjina.

To se može postići i provođenjem **procjene učinka na načelo nediskriminacije** (pomoćni alati za za procjenu učinka na načelo nediskriminacije nalaze se u [Prilogu 3.](#) i [Prilogu 4.](#)).

Primarni ciljevi ove procjene su:

- procijeniti na koji se način provode aktivnosti u projektu; procijeniti može li cjelokupna provedba projekta staviti određene skupine u nepovoljan položaj na temelju nekih njihovih značajki (tj. zabranjene osnove za diskriminaciju)
- utvrditi mogućnosti učinkovitijeg ili opsežnijeg promicanja načela jednakih mogućnosti i
- utvrditi na koji se način nerazmjerni negativni učinci mogu ukloniti ili umanjiti kako bi se spriječila nezakonita diskriminacija i ublažili rezultati koji dovode do neravnopravnosti.

1.4 PRIMJERI AKTIVNOSTI KOJIMA SE PROMIČU NAČELA RAVNOPRAVNOSTI ŽENA I MUŠKARACA, JEDNAKIH MOGUĆNOSTI I NEDISKRIMINACIJE

Indikativne mjere i aktivnosti koje se navode u tekstu niže služe samo kao primjer i ne navode detalje o zahtjevima vezanim za pristupačnost koji se analiziraju u poglavlju 2. Pristupačnost za osobe s invaliditetom ni o bilo kojim drugim specifičnim mjerama ili projektima koji se bave pitanjima ravnopravnosti. Ostali uvjeti/zahtjevi za promicanje ravnopravnosti i jednakih mogućnosti mogu se postaviti u dokumentaciji uz specifičan poziv.

TABLICA 1. Primjeri mjera i aktivnosti prema specifičnim ciljevima OPKK-a

PO 1.: JAČANJE GOSPODARSTVA PRIMJENOM ISTRAŽIVANJA I INOVACIJA	
SPECIFIČNI CILJ	PRIMJER MJERE/AKTIVNOSTI
<p>SC 1a1 Povećana sposobnost sektora istraživanja i razvoja (IRI) za provođenje istraživanja vrhunske kvalitete i zadovoljavanje potreba gospodarstva</p>	<p>PLANIRANJE PROJEKTA</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ provođenje procjene učinaka na spolove, uključujući statističke podatke i kvalitativno istraživanje i analizu ■ podaci o omjeru žena i muškaraca u ciljnim skupinama <p>PROVEDBA</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ promicati jednaku zastupljenost spolova u istraživačkim ustanovama i upravnim odborima ■ specifične mjere kojima se nastoje privući marginalizirane skupine stanovništva (žene, skupine u nepovoljnom položaju) u sektor istraživanja i razvoja (IR) ■ pozitivne mjere kojima se nastoje ukloniti rodni stereotipi iz informativnih i komunikacijskih aktivnosti i uključiti pozitivne uzore ■ kvantitativno i kvalitativno praćenje sudjelovanja žena, manjina i skupina u nepovoljnom položaju u projektne aktivnosti ■ promicanje aktivnosti kojima se nastoji uspostaviti bolja ravnoteža između poslovnog i privatnog života u sektoru istraživanja i inovacija ■ specifične mjere kojima se promiče sudjelovanje žena i nedovoljno zastupljenih skupina u sektoru istraživanja i inovacija
<p>SC 1b1 Novi proizvodi i usluge kao rezultat djelatnosti istraživanja, razvoja i inovacija (IRI)</p>	<p>Na projektnoj razini korisnici (MSP-ovi) mogu utvrditi specifične aktivnosti ili mjere koje pridonose ravnopravnosti spolova.</p>
<p>SO 1b2 Jačanje djelatnosti istraživanja, razvoja i inovacija (IRI) poslovnog sektora kroz stvaranje povoljnog inovacijskog okruženja</p>	<p>PLANIRANJE PROJEKTA</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ procjena učinaka na spolove uključujući statističke podatke i kvalitativno istraživanje i analizu ■ podaci o omjeru žena i muškaraca u ciljnim skupinama <p>PROVEDBA</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ promicanje rodne ravnoteže u savjetodavnim i upravnim odborima ■ specifične mjere za privlačenje poduzetnica i poduzetnika iz nedovoljno zastupljenih skupina u istraživanje i inovacije ■ pozitivne mjere za uklanjanje rodnih i ostalih stereotipa iz informativnih i komunikacijskih aktivnosti ■ kvantitativno i kvalitativno praćenje sudjelovanja žena, manjina i skupina u nepovoljnom položaju

PO 2.: KORIŠTENJE INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE TEHNOLOGIJE

SC 2a Proširenje dostupnosti širokopojasnog pristupa i izgradnja mreža velikih brzina te podrška usvajanju novih tehnologija i mreža za digitalno gospodarstvo

PLANIRANJE PROJEKTA

Imajući u vidu prirodu projekata koji će se financirati i s obzirom na to da su svi korisnici javna tijela, utvrdit će se posebne mjere po provedbi procjene učinaka na spolove.

- praćenje situacije s obzirom na spolove i procjena unutar predviđene potpore u pripremi zalihe projekata

SC 2c1 Povećanje korištenja IKT-a u komunikaciji između građana i javne uprave putem uspostave IKT koordinacijske strukture i softverskih rješenja

PLANIRANJE PROJEKTA

- provođenje procjene učinaka na spolove, uključujući statističke podatke i kvalitativno istraživanje i analizu
- kada je riječ o ciljnim skupinama, procjena informatičkih vještina, potreba, očekivanja od predviđenih e-usluga iz rodne perspektive/perspektive socijalne uključenosti

PROVEDBA

- specifične mjere kojima se promiče svijest i korištenje e-usluga među ženama i pripadnicima manjina, uključujući i prilagođenu ili ciljanu edukaciju
- pozitivne mjere za uklanjanje rodni i ostalih stereotipa iz informativnih i komunikacijskih aktivnosti
- kvantitativno i kvalitativno praćenje sudjelovanja žena, pripadnika manjina i skupina u nepovoljnom položaju u edukaciju
- kvantitativno i kvalitativno praćenje u kojoj se mjeri žene, pripadnici manjina i skupina u nepovoljnom položaju koriste tim uslugama

PO 3.: POSLOVNA KONKURENTNOST

SC 3a2 Omogućavanje povoljnog okruženja za razvoj poduzetništva

PLANIRANJE PROJEKTA

- provođenje procjene učinaka na spolove, uključujući statističke podatke i kvalitativno istraživanje i analizu
- podaci o omjeru žena i muškaraca u ciljnim skupinama, podijeliti i u podskupine prema sektoru, dobi, regionalnim značajkama itd.

PROVEDBA

- promicanje rodne ravnoteže u savjetodavnim i upravnim odborima
- utvrđivanje, primjena i praćenje specifične strategije jednakih mogućnosti vezane za projekt kojom se objedinjuju utvrđene mjere i aktivnosti
- specifične aktivnosti usmjerene na uklanjanje prepreka za pokretanje i razvoj poslovanja s kojim se suočavaju žene i osobe u nepovoljnom položaju
- specifične mjere kojima se promiče korištenje usluga potpore među ženama i skupinama u nepovoljnom položaju
- pozitivne mjere za uklanjanje rodni i ostalih stereotipa iz informativnih i komunikacijskih aktivnosti

	<ul style="list-style-type: none"> ■ promicanje sudjelovanja žena i pripadnika manjina u svim aktivnostima umrežavanja ■ kvalitativno i kvantitativno praćenje sudjelovanja žena i pripadnika manjina, stalna evaluacija i primjena potrebnih prilagodbi u usvojenoj strategiji ravnopravnosti spolova
SC 3d1 Poboljšan razvoj i rast malih i srednjih poduzetnika na domaćim i stranim tržištima	<p>Ovisno o korisniku, može se provesti procjena učinaka na spolove.</p> <p>Potencijalne aktivnosti promicanja jednakih mogućnosti bit će raznolike. Sljedeće aktivnosti odnose se na korisnike male i srednje poduzetnike:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ procjena omjera žena i muškaraca u ciljnim skupinama ■ pozitivne mjere za uklanjanje rodni i ostalih stereotipa, te stereotipa o manjinama iz informativnih i komunikacijskih aktivnosti ■ promicanje sudjelovanja žena i pripadnika manjina u svim aktivnostima umrežavanja ■ kvalitativno i kvantitativno praćenje sudjelovanja žena, pripadnika manjina, i skupina u nepovoljnom položaju. <p>Ako su korisnici MSP-ovi, prikupljat će se relevantni podaci o praćenju.</p>
SC 3d2 Poboljšana inovativnost malih i srednjih poduzetnika	<p>Na projektnoj razini korisnici (MSP-ovi) mogu utvrditi specifične aktivnosti ili mjere koje pridonose ravnopravnosti spolova.</p>

PO 4.: PROMICANJE ENERGETSKE UČINKOVITOSTI I OBNOVLJIVIH IZVORA ENERGIJE

Općenito se smatra da se unutar ovog prioriteta neće javiti izravni ili neizravni učinci na pitanje ravnopravnosti spolova i jednakih mogućnosti. Opće aktivnosti uključuju:

- pozitivne mjere za uklanjanje rodni i ostalih stereotipa te stereotipa o manjinama iz informativnih i komunikacijskih aktivnosti.

PO 5.: KLIMATSKE PROMJENE I UPRAVLJANJE RIZICIMA

Općenito se smatra da se unutar ovog prioriteta neće javiti izravni ili neizravni učinci na pitanje ravnopravnosti spolova i jednakih mogućnosti. Opće aktivnosti uključuju:

- pozitivne mjere za uklanjanje rodni i ostalih stereotipa te stereotipa o manjinama iz informativnih i komunikacijskih aktivnosti
- praćenje sudjelovanja u aktivnostima podizanja svijesti.

PO 6.: ZAŠTITA OKOLIŠA I ODRŽIVOST RESURSA

Općenito se smatra da se unutar sljedećih investicijskih prioriteta (IP) ili specifičnih ciljeva (SC) neće javiti izravni ili neizravni učinci na pitanje ravnopravnosti spolova i jednakih mogućnosti.

SC 6e1: Poboljšanje sustava upravljanja i praćenja kvalitete zraka sukladno Uredbi 2008/50/EZ

IP 6i: Ulaganje u sektor otpada kako bi se ispunili zahtjevi pravne stečevine Unije u području okoliša i zadovoljile potrebe koje su utvrdile države članice za ulaganjem koje nadilazi te zahtjeve

IP 6ii: Ulaganje u vodni sektor kako bi se ispunili zahtjevi pravne stečevine Unije u području okoliša i zadovoljile potrebe koje su utvrdile države članice za ulaganjem koje nadilazi te zahtjeve

Bez obzira na to, treba provesti odgovarajuću procjenu učinaka na spolove kako bi se uspostavilo načelo rodne neutralnosti.

Rodna perspektiva može biti važna za bolje usmjeravanje određenih aktivnosti u projektu na određene ciljne skupine kako bi se smanjilo stvaranje otpada, povećala stopa odvojenog prikupljanja otpada i uporabe prema prioritetu IP 6i.

SC 6c1 Povećanje zapošljavanja i turističkih izdataka kroz unaprjeđenje kulturne baštine

SC 6c2 Povećanje atraktivnosti, edukativnog kapaciteta i održivog upravljanja odredištima prirodne baštine

Ovisno o korisniku, može se provesti [procjena učinaka na spolove](#).

Potencijalni doprinos načelu jednakih mogućnosti i nediskriminacije ovisit će o tome kako je zamišljen specifičan projekt.

HORIZONTALNE AKTIVNOSTI

- pozitivne mjere za uklanjanje rodni i ostalih stereotipa, te stereotipa o manjinama iz informativnih i komunikacijskih aktivnosti
- ako je primjenjivo, praćenje sudjelovanja žena, pripadnika manjina, i skupina u nepovoljnom položaju u edukativnim i informativnim kampanjama

SC 6e2 Obnova brownfield lokacija (bivša vojna i/ili industrijska područja) unutar ITU-a

Procjena učinaka na spolove i nediskriminaciju preduvjet je za prostorno planiranje. Rezultati procjena trebaju utjecati na sve aktivnosti koje se financiraju unutar mehanizma ITU-a.

SC6iii1 Poboljšano znanje o stanju bioraznolikosti kao temelja za učinkovito praćenje i upravljanje bioraznolikošću

SC 6iii2 Uspostava okvira za održivo upravljanje bioraznolikošću (primarno Natura 2000)

SC 6iii3 Razminiranje, obnova i zaštita šuma i šumskog zemljišta u zaštićenim i Natura 2000 područjima

HORIZONTALNE AKTIVNOSTI

- pozitivne mjere za uklanjanje rodni i ostalih stereotipa, te stereotipa o manjinama iz informativnih i komunikacijskih aktivnosti
- ako je primjenjivo, praćenje sudjelovanja žena, pripadnika manjina, i skupina u nepovoljnom položaju u edukativnim i informativnim kampanjama

PO 7: POVEZANOST I MOBILNOST

SC 7a1 Unaprjeđenje cestovne mreže TEN-T i pristupa cestovnoj mreži TEN-T

SC 7i1 Povećanje teretnog prometa na unutarnjim vodnim putovima

SC 7ii3 Poboljšanje dostupnosti Dubrovnika zrakom

Općenito, smatra se da se unutar ovih specifičnih ciljeva neće javiti izravni ili neizravni učinci na pitanje ravnopravnosti spolova i jednakih mogućnosti.

<p>SC 7b1 Poboljšanje cestovne sigurnosti u dijelovima s visokom razinom mješovitog prometa</p>	<p>S obzirom na to da ciljna skupina uključuje pješake i bicikliste, dakle, krajnje korisnike/ce cestovnih prometnica, treba provesti odgovarajuću procjenu učinaka na spolove i načelo nediskriminacije. Treba provesti aktivnosti prilagođene potrebama ciljnih skupina. Naglasak treba biti na intervencijama na gradskim i prigradskim prometnicama na kojima su najranjivije skupine djeca, mladi, motociklisti, biciklisti, starije osobe i osobe s invaliditetom.</p>
<p>SC 7ii1 Poboljšanje dostupnosti naseljenih otoka za njihove stanovnike</p>	<p>Treba provesti odgovarajuću procjenu učinaka na spolove i načelo nediskriminacije.</p>
<p>SC 7 ii2 Povećanje broja putnika u javnom prijevozu</p>	<p>Sustavi održivog gradskog prijevoza mogu imati značajne koristi za različite društvene i demografske skupine. Svi će projekti trebati uključivati čvrstu i detaljnu analizu potreba koja će biti temelj za planirano ulaganje.</p> <p>PLANIRANJE PROJEKTA</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ odgovarajuća procjena učinaka na spolove i načelo nediskriminacije, uključujući statističke podatke i kvalitativno istraživanje kao dio analize potreba ■ analiza potreba i očekivanja ciljnih skupina u odnosu na planirane prijevozne usluge iz rodne perspektive/ perspektive socijalne uključenosti <p>PROVEDBA</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ uključiti potrebe žena, obitelji, starijih osoba i osoba s invaliditetom u planove održive gradske mobilnosti, pri čemu je važno osigurati pristupačnost i infrastrukturu ■ osigurati pristup i prostor za dječja i invalidska kolica u autobusima, tramvajima i vlakovima (putem novih postupaka javne nabave ili preinakom postojećih vozila) ■ osigurati pristup javnom prijevozu bez visinskih razlika (bez stuba) ■ osigurati pristup prostorima za previjanje dojenčadi i djece i sanitarnim čvorovima za djecu na glavnim kolodvorima i željezničkim postajama, bez obzira na spol ■ postavljanje usluga javnog prijevoza što je bliže moguće bolnicama, domovima zdravlja, centrima za socijalnu skrb, centrima mjesnih zajednica, vrtićima i školama; osigurati putove pristupačne za dječja i invalidska kolica
<p>7iii1 Povećanje uporabe i važnosti željezničke mreže</p>	<p>Treba provesti odgovarajuću procjenu učinaka na spolove i načelo nediskriminacije u pogledu aktivnosti usmjerenih na putnike. Neke aktivnosti unutar projekta staviti će naglasak na jednake mogućnosti u kontekstu modernih željezničkih postaja s boljim pristupom za osobe ograničene pokretljivosti.</p>

PO 8: SOCIJALNO UKLJUČIVANJE I ZDRAVLJE

SC 9a1 Poboljšanje pristupa primarnoj i hitnoj zdravstvenoj zaštiti, s fokusom na udaljena i deprivirana područja

SC 9a2 Poboljšanje učinkovitosti i dostupnosti bolničkog liječenja

SC 9a3 Promicanje socijalne uključenosti i smanjenje nejednakosti kroz poboljšani pristup socijalnim uslugama te prelazak s institucionalne skrbi na skrb u zajednici putem poboljšane socijalne infrastrukture

SC 9a4 Provedba pilot aktivnosti koje imaju za cilj promociju socijalne uključenosti i smanjenje siromaštva ratnih veterana i civilnih žrtava Domovinskog rata

Ove su aktivnosti usmjerene ili na najsiromašnija i najizoliranija područja u zemlji ili na najranjivije skupine u društvu, tako da će se provesti procjena učinaka na načelo jednakih mogućnosti i nediskriminacije.

PLANIRANJE PROJEKTA

- procjena učinaka na spolove i načelo nediskriminacije, uključujući statističke podatke i kvalitativno istraživanje kao dio analize potreba
- u pogledu ciljnih skupina, analiza potreba i očekivanja u odnosu planirane zdravstvene i socijalne usluge iz rodne perspektive/perspektive socijalne uključenosti

Doprinos načelima jednakih mogućnosti i nediskriminacije ovisit će o pojedinačnim ciljevima projekata, no u nastavku teksta navode se primjeri nekih općenitih horizontalnih aktivnosti:

HORIZONTALNE AKTIVNOSTI

- pozitivne mjere za uklanjanje rodni i ostalih diskriminatornih stereotipa iz informativnih i komunikacijskih aktivnosti
- primjena mjera podizanja svijesti o osjetljivim temama koje se tiču spolova, rodni manjina, rodne tranzicije i spolne orijentacije, uključujući i edukaciju i kampanju podizanja svijesti na radnom mjestu
- organizacija edukacija na radnom mjestu o jednakim mogućnostima i nediskriminaciji
- omogućiti vjersku toleranciju (poštivanje vjerskih običaja u smislu prehrane, fleksibilnih uvjeta rada, kodeksa odijevanja i sl.)

SC 9b1 Održiva fizička, socijalna i gospodarska regeneracija pet depriviranih pilot područja s ciljem smanjenja socijalnih nejednakosti, isključenosti i siromaštva

Naglasak ovih projekata bit će na socijalnoj uključenosti, što obuhvaća i pitanje uključenosti romske manjine. Prilikom mapiranja siromaštva, treba voditi računa o rodnoj perspektivi i koristiti se indeksom višestruke deprivacije.

Aktivnosti izgradnje kapaciteta trebaju uključiti i edukaciju o procjeni učinaka na načelo jednakih mogućnosti i o rodno osviještenoj politici.

Planovi ulaganja u lokalne sredine trebaju se temeljiti na relevantnim statističkim podacima o spolovima, manjinama i kvalitativnom istraživanju i analizi. Treba napraviti analizu omjera žena i muškaraca u ciljnim skupinama (osobe nižeg društveno-ekonomskog statusa i u riziku od socijalne isključenosti koje žive u manjim gradovima, izbjeglice i prognanici, branitelji i žrtve iz Domovinskog rata, pripadnici romske zajednice). Procjena učinaka na spolove treba biti dio planova ulaganja u lokalne sredine.

PO 9 OBRAZOVANJE, VJEŠTINE I CJELOŽIVOTNO UČENJE

SC 10a1 Razvoj digitalno zrelih škola koje su spremne za korištenje potencijala IKT-a u obrazovanju i razvoju vještina 21. stoljeća, potrebnih na tržištu rada	Unutar OPKK-a financirat će se infrastruktura za projekte e-škola koji se dijelom financiraju iz Operativnog programa Učinkoviti ljudski potencijali (OPULJP). Procjena učinaka na spolove i načelo nediskriminacije odnosi se na aktivnosti koje se financiraju iz OPULJP-a, ali treba voditi računa i o infrastrukturnim elementima.
SC 10a2 Modernizacija, unapređenje i povećanje infrastrukture smještaja u visokom obrazovanju s ciljem poboljšanja pristupa visokom obrazovanju te završetak studija za studente u nepovoljnom položaju	Naglasak ovih projekata bit će na socijalnoj uključenosti. Ciljna skupina su studenti/ce u nepovoljnom položaju, a pri tome se misli na studente/ice s invaliditetom ili studente/ice iz obitelji nižeg društveno-ekonomskog statusa i/ili s niskim primanjima.
SC 10a3 Povećanje relevantnosti strukovnog obrazovanja kroz poboljšanje uvjeta za stjecanje praktičnih vještina u ciljanim sektorima srednjeg strukovnog obrazovanja s ciljem postizanja veće zapošljivosti učenika srednjeg strukovnog obrazovanja	Potpora iz Europskog fonda za regionalni razvoj (EFRR) za infrastrukturna ulaganja nadovezuje se na ulaganja u kurikularnu reformu u srednjim strukovnim školama iz OPULJP-a, prioritet IP10iv. Detaljna procjena učinaka na spolove i načelo ravnopravnosti pružit će temelj za ciljane aktivnosti koje se uglavnom odnose na aktivnosti koje se financiraju iz OPULJP-a. Naglasak određenih aktivnosti bit će na socijalnoj uključenosti.

1.4.1 Prijedlozi općenitih mjera

Niže u tekstu navode se ostale mjere koje nisu izravno povezane s projektnim aktivnostima kao takvima, ali koje bi pridonijele jačanju načela jednakih mogućnosti i nediskriminacije:

- primjena strategije ravnopravnosti spolova, čak i ako ne postoji zakonska obaveza za to
- praćenje primjene strategije ili mjera za ravnopravnost spolova, utvrđivanje nedostataka i izvještavanje o provedenim aktivnostima, čak i ako ne postoji zakonska obaveza za to
- imenovanje službenika/djelatnika zaduženog za pitanje ravnopravnosti spolova, čak i ako ne postoji zakonska obaveza za to
- provedba edukacije o ravnopravnosti spolova i ako ne postoji zakonska obaveza za to
- provedba opće procjene učinaka strategija i politika na načelo ravnopravnosti
- pozitivne mjere za uklanjanje rodni stereotipa, nametnutih rodni uloga iz informativnih i komunikacijskih aktivnosti izvan opsega projekta
- primjena politika podizanja svijesti o osjetljivim temama koje se tiču spolova, rodni manjina, rodne tranzicije i spolne orijentacije, posebice u zdravstvenom, obrazovnom i socijalnom sektoru, uključujući i edukaciju i kampanju podizanja svijesti na radnom mjestu
- analiza kako zaposlenici postižu ravnotežu između privatnog i poslovnog života kako bi se uskladili poslovni, privatni i obiteljski život i osiguralo jednako sudjelovanje muškaraca i žena u brizi za djecu i ostale osobe koje ovise o pomoći obitelji i prijatelja

-
- promicanje mjera kojima se potiče ravnoteža između privatnog i poslovnog života za žene i muškarce
 - podrška zaposlenicima koji su njegovatelji
 - aktivnosti i mjere kojima se promiču zdravlje i ugodna atmosfera na radnom mjestu
 - samoprocjena u pogledu ravnopravnosti spolova u poduzećima
 - uključivanje rodni pitanja u izvještavanju o korporativnoj društvenoj odgovornosti (KDO)
 - primjena načela društveno odgovorne javne nabave⁵ kako bi se promicala ravnopravnost i jednake mogućnosti
 - specifične mjere kako bi se osigurala jednaka zastupljenost spolova u tijelima s pravom odlučivanja (npr. upravni odbori, povjerenstva) u kojima je jedan spol podzastupljen, odnosno u kojima čini manje od 40% svih članova.

1.5 OBAVEZE IZVJEŠTAVANJA

U svim slučajevima, osim ako su projekti rodno neutralni, korisnici bi tijekom provedbe projekta trebali redovito izvještavati o primijenjenim mjerama i aktivnostima kojima se promiče načelo ravnopravnosti spolova, koje se opisuje u pripadajućim poglavljima opisnog dijela Zahtjeva za nadoknadom sredstava, uz pozivanje na specifičnu fazu i aktivnost projekta. Ako su mjere povezane sa specifičnim izdacima, treba se pozvati na pripadajuću dokumentaciju. Podaci o praćenju i procjeni uključit će se u završno izvješće.

1.6 KONTROLE I REVIZIJE

Načelo rodno osviještene politike u projektu može biti predmet provjere i kontrole tijekom terenskih kontrola i revizija, pri čemu će se ispitati početno istraživanje i analiza, primjena horizontalnih mjera i politika ravnopravnosti spolova, provedene edukacije i bilo kakve druge mjere koje su utvrđene u prijavnim obrascu a koje promiču ravnopravnost spolova, bez obzira na to jesu li financirane kroz projekt ili ne. Projekti mogu biti predmet i tzv. *ad hoc* provjera u pogledu poštivanja načela ravnopravnosti spolova i jednakih mogućnosti. Ako se tijekom provedbe nakon obavljene kontrole ili revizije izdaju preporuke, korisnik je dužan izvijestiti o primjeni izdanih preporuka.

⁵ Pri tome se misli na aktivnosti nabave kojima se uzimaju u obzir jedno ili više društveno važnih pitanja: mogućnosti zapošljavanja, dostojan rad, poštivanje radnog i socijalnog zakonodavstva, socijalna uključenost (uključujući i osobe s invaliditetom), ravnopravnost, primjena načela „pristupačnost za sve“, vođenje računa o kriterijima održivosti, uključujući i pitanja etičke trgovine i šire dobrovoljne usklađenosti s načelima korporativne društvene odgovornosti (KDO), u skladu s načelima Ugovora o funkcioniranju Europske unije (TFEU) i pripadajućih direktiva o javnoj nabavi.

PRILOG 1.

Procjena učinaka na spolove – pomoćni alat za osobe koje sudjeluju u pripremi projekata

Informacije na internetskim stranicama [Ureda za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske](#) i [Europskog instituta za ravnopravnost spolova](#) mogu pomoći svim osobama koje sudjeluju u pripremi projekata da bolje razumiju važnost procjene učinaka na spolove i rodno osviještene politike.

Vrlo su važni i **podaci iz različitih istraživanja** koji razjašnjavaju kontekst projekta, čime se dobivaju činjenice koje su temelj za planiranje. Takvi podaci uključuju i procjenu početnog stanja, popis problema koje treba riješiti i kontekst iz rodne perspektive. Pri tome mogu biti korisna sljedeća pitanja:

- U kojem su broju ili omjeru u aktivnosti, problemu ili operativnom kontekstu projekta obuhvaćene žene/muškarci/djevojčice/dječaci?
- Kakve vrste podjela po spolu postoje u ciljnim aktivnostima i/ili operativnom kontekstu projekta?
- Koje su kvantitativne i kvalitativne informacije (studije, statistika, itd.) o stanju ravnopravnosti spolova u ciljnim projektnim aktivnostima dostupne?
- Prema podacima iz istraživanja, koje razlike između spolova postoje u ciljnim projektnim aktivnostima?
- Koje su razlike između spolova u smislu potreba, problema, životnih situacija i aspiracija u ciljnim projektnim aktivnostima?
- Kakvo je poimanje spola u ciljnim projektnim aktivnostima? Koja se stereotipna očekivanja i poimanja spola javljaju?
- Na koji su način u ciljnim projektnim aktivnostima različiti resursi (novac, vrijeme, prostor) i mogućnosti podijeljeni među spolovima?

Rodno osviještena politika u projektnim aktivnostima

Sljedeća pitanja mogu pomoći u ocjeni igra li rodna perspektiva ulogu u projektnim aktivnostima:

- Kako se utvrđeni problem i kontekst razlikuju za različite spolove?
- Jesu li planirane mjere i učinci usmjereni na ljude?
- Postoje li značajne razlike među spolovima vezane za aktivnost na koju je projekt usmjeren?
- Kakav je omjer spolova u planiranim ciljnim skupinama projekta?
- Je li potrebno primijeniti različite mjere prema ženama i muškarcima kako bi se postigli planirani ciljevi projekta?
- Jesu li planirane mjere u projektu na različit način usmjerene prema spolovima i jesu li ti učinci različiti u pogledu spolova?

Procjena planiranih mjera

Sljedeća pitanja mogu pomoći u procjeni planiranih mjera:

- Na koji su način mjere usmjerene prema ženama, odnosno muškarcima?
- Ispunjavaju li planirane mjere jednako potrebe žena, odnosno muškaraca?
- Jesu li stvarni učinci mjera različiti za različite spolove?
- Na kakvom se poimanju spola temelji planiranje mjera?
- Podržavaju li postojeće mjere postojeću segregaciju spolova ili je uklanjaju?

Kako bi se postigli projektni ciljevi, prilikom planiranja projekta treba ispravno analizirati kako su planirane mjere usmjerene prema različitim spolovima i ispunjavaju li u jednakoj mjeri potrebe različitih spolova.

Procjena praćenja i metode procjene

U postupcima praćenja i procjene sljedeća pitanja naglašavaju razvoj vještina projektnog osoblja, probleme i rješenja, metode prikupljanja podataka i analizu prikupljenih podataka i rezultata prema spolu. Ako projektne aktivnosti uključuju i interno vrednovanje, ono bi trebalo uzeti u obzir i doprinos aktivnosti načelu ravnopravnosti spolova.

- Jesu li projektno osoblje, ciljne skupine i dionici educirani o integriranju rodno osviještene politike u projektne aktivnosti?
- S kojim se problemima i preprekama projekt suočava pri integriranju rodno osviještene politike i promicanju ravnopravnosti spolova u projektne aktivnosti?
- Kakva su nova rješenja i mjere potrebne kako bi se u većoj mjeri uzela u obzir rodna perspektiva i naglasila važnost ravnopravnosti spolova?
- Što pokazuje kvantitativno praćenje podataka prema spolu?
- Upotrebljavaju li se u procjeni pokazatelji kojima se prate učinci na ravnopravnost spolova?
- Razlikuju li se očekivanja sudionika prema spolu?
- Je li aktivnost jednako pristupačna različitim spolovima i ispunjava li u jednakoj mjeri njihove potrebe?
- Kakvi su učinci projekta u pogledu spolova?
- Tko će se koristiti rezultatima projekta, postoji li u tom smislu razlika između spolova?
- Kakvi će biti dugoročni učinci projekta na ravnopravnost spolova?

2 PRISTUPAČNOST ZA OSOBE S INVALIDITETOM

Sve aktivnosti unutar OPKK-a trebale bi promicati pristupačnost za osobe s invaliditetom kad god je to moguće. Svi prijavitelji u odgovarajućem dijelu svojeg prijavnog obrasca dužni su utvrditi na koji su način problem uzeli u obzir. Specifične odredbe predviđene su za faze planiranja i provedbe infrastrukturnih projekata u kojima se mora osigurati pristupačnost za osobe s invaliditetom. Svrha Uputa je pomoći prijaviteljima i korisnicima pri utvrđivanju primjenjivih zahtjeva pristupačnosti koje treba uzeti u obzir te razmotriti dodatne prilike za promicanje pristupačnosti.

Određeni pozivi mogu, uz zakonske obaveze, utvrditi i dodatne ciljeve ili kriterije koji se odnose na pristupačnost, a koje treba poštivati.

Ovisno o opsegu i cilju projekta, ciljnim skupinama i fokusu samih aktivnosti, prijavitelji bi se u određenim fazama pripreme i provedbe projekta trebali posavjetovati s nadležnim organizacijama civilnog društva koje zastupaju interes skupina u nepovoljnom položaju. To će ojačati praktičnu provedbu pristupačnosti za osobe s invaliditetom.

2.1 PRAVNA OSNOVA

- Zakon o potvrđivanju Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom, s posebnim naglaskom na članak 9. Konvencije, (NN, Međunarodni ugovori, br. [6/07](#) i [5/08](#))
- Zakon o potvrđivanju europske socijalne povelje, dodatnog protokola europskoj socijalnoj povelji, protokola o izmjenama europske socijalne povelje i dodatnog protokola europskoj socijalnoj povelji kojim se uspostavlja sustav kolektivnih žalbi (NN, Međunarodni ugovori, br. [15/02](#))
- Zakon o gradnji (NN, br. [153/13](#))
- Pravilnik o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti (NN, br. [78/13](#))
- [Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi](#) (NN, br. 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13 i 152/14)
- Pravilnik o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju (NN, br. [24/15](#))
- Zakon o hrvatskom znakovnom jeziku i ostalim sustavima komunikacije gluhih i gluhoslijepih osoba u Republici Hrvatskoj (NN, br. [82/15](#))
- Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN, br. [157/13](#) i [152/14](#))
- Zakon o kretanju slijepice osobe uz pomoć psa vodiča (NN, br. [131/98](#))
- [Zakon o cestama](#) (NN, br. 84/11, 22/13, 54/13, 148/13 i 92/14)
- [Zakon o sigurnosti prometa na cestama](#) (NN, br. 67/08, 48/10, 74/11, 80/13, 158/13, 92/14, i 64/15)
- Zakon o prijevozu u cestovnom prometu (NN, br. [82/13](#))
- Zakon o povlasticama u unutarnjem putničkom prometu (NN, br. [97/00](#) i [101/00](#))
- Zakon o sigurnosti u željezničkom prometu (NN, br. [40/07](#) i [61/11](#))
- Pravilnik o znaku pristupačnosti (NN, br. [78/08](#) i [87/14](#)).

NACIONALNI I MEĐUNARODNI DOKUMENTI

- Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine
- Plan deinstitutionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi i drugih pravnih osoba koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj 2011. – 2016. (2018.)
- Operativni plan deinstitutionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi i drugih pravnih osoba koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj 2014. – 2016.
- Akcijski plan Vijeća Europe za promicanje prava i potpunog sudjelovanja u društvu osoba s invaliditetom: poboljšanje kvalitete života osoba s invaliditetom u Europi 2006. – 2015.
- Deklaracija Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom
- Standardna pravila UN-a o izjednačavanju mogućnosti za osobe s invaliditetom
- Europska strategija za osobe s invaliditetom 2010. – 2020.

2.2 DEFINICIJE

OSOBE S INVALIDITETOM

U hrvatskom zakonodavstvu primjenjuje se više različitih definicija koje se odnose na invaliditet i osobe s invaliditetom.

Sukladno [Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom UN-a](#) osobe s invaliditetom su one osobe koje imaju dugotrajna:

- tjelesna
- mentalna (osobe s psihosocijalnim poteškoćama)
- intelektualna ili
- osjetilna oštećenja (slijepa, gluha i gluhoslijepa osobe),

koja u međudjelovanju s različitim preprekama mogu sprečavati njihovo puno i učinkovito sudjelovanje u društvu na ravnopravnoj osnovi s drugima.

DISKRIMINACIJA NA OSNOVI INVALIDITETA

Diskriminacija na osnovi invaliditeta označava svako razlikovanje, isključivanje ili ograničavanje na osnovi invaliditeta koje ima svrhu ili učinak sprečavanja ili poništavanja priznavanja, uživanja ili korištenja svih ljudskih prava i temeljnih sloboda na političkom, ekonomskom, socijalnom, kulturnom, društvenom i svakom drugom području, na ravnopravnoj osnovi s drugima. Ona uključuje sve oblike diskriminacije, uključujući i uskraćivanje razumne prilagodbe.

Diskriminacijom se u smislu [Zakona o suzbijanju diskriminacije](#) (NN, br. 85/08 i 112/12) smatra i propust da se osobama s invaliditetom, sukladno njihovim specifičnim potrebama, omogući:

- korištenje javno dostupnih resursa
- sudjelovanje u javnom i društvenom životu
- pristup radnom mjestu i odgovarajući uvjeti rada, prilagodbom infrastrukture i prostora korištenjem opreme i na drugi način koji nije nerazmjerni teret za onoga tko je to dužan omogućiti.

PRISTUPAČNOST

je preduvjet uključivanja osoba s invaliditetom u život zajednice na ravnopravnoj osnovi s ostalim građanima, a podrazumijeva pristupačnost:

- fizičkog okoliša
- prijevoza
- informacija i komunikacija, uključujući informacijske i komunikacijske tehnologije i sisteme
- ostalih sadržaja i usluga otvorenih ili namijenjenih javnosti.

Europska unija i Hrvatska potpisnice su UN-ove Konvencije o pravima osoba s invaliditetom (UNCPRD). Članak 9. Konvencije odnosi se na pravno obvezujuće minimalne uvjete za pristupačnost koji se moraju ispuniti.

PRISTUPAČNOST, članak 9. Konvencije

1. Države stranke ove Konvencije poduzet će odgovarajuće mjere osiguravanja pristupačnosti osobama s invaliditetom izgradnjom okruženja, prijevozom, informacijama i komunikacijama, uključujući informacijske i komunikacijske tehnologije i sustave, kao i drugim uslugama i prostorima otvorenim i namijenjenim javnosti, kako u urbanim, tako i u ruralnim područjima, na ravnopravnoj osnovi, kako bi osobama s invaliditetom osigurale život neovisan o tuđoj pomoći i potpuno sudjelovanje u svim područjima života. Ove će se mjere, koje će uključivati identifikaciju i uklanjanje prepreka i barijera pristupačnosti, primjenjivati, među ostalim, na:

a) građevine, ceste, prijevoz i druge zatvorene i otvorene prostore, uključujući škole, stambene zgrade, zdravstvene ustanove i radna mjesta,

b) informacije, komunikacije i druge usluge, uključujući elektroničke usluge i službe hitnih intervencija.

2. Države stranke će također poduzeti odgovarajuće mjere radi:

a) razvijanja, poticanja i praćenja provedbe minimalnih standarda i smjernica za pristupačnost prostora i usluga otvorenih ili namijenjenih javnosti,

b) osiguravanja da privatne pravne osobe koje nude prostore i usluge namijenjene javnosti vode računa o svim aspektima pristupačnosti za osobe s invaliditetom,

c) pružanja obuke interesnim skupinama o pitanjima pristupačnosti s kojima se suočavaju osobe s invaliditetom,

d) osiguranja natpisa na Brailleovom pismu i u lako čitljivom i razumljivom obliku u zgradama i drugim prostorima otvorenim za javnost,

e) osiguranja drugih oblika pomoći u vidu osobnih asistenata i posrednika, uključujući vodiče, čitače i stručne tumače za znakovni jezik, kako bi se olakšao pristup javnim objektima i prostorima otvorenim za javnost,

f) promicanja drugih odgovarajućih oblika pomoći i potpore osobama s invaliditetom kako bi im se osigurao pristup informacijama,

g) promicanja pristupačnosti novih informacijskih i komunikacijskih tehnologija i sustava, uključujući internet,

h) promicanja oblikovanja, razvoja, proizvodnje i distribucije dostupnih informacijskih i komunikacijskih tehnologija i sustava u ranoj fazi, tako da te tehnologije i sustavi postanu pristupačni uz minimalne troškove.

U praksi to znači da svi projekti s infrastrukturnim elementima, uključujući infrastrukturu informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT) ili korisnike koji pružaju javne usluge, **moraju** uzeti u obzir potrebu za pružanjem pristupačnih proizvoda i usluga, odnosno proizvoda i usluga koje osobe s funkcionalnim ograničenjima, uključujući osobe s invaliditetom, mogu percipirati, kojima mogu upravljati i koje mogu razumjeti na jednak način kao i ostali.

2.3 PRISTUPAČNOST KOJA SE ODNOSI NA FIZIČKU INFRASTRUKTURU

2.3.1 Pristupačnost građevinama

Pristupačnost građevina osobama s invaliditetom sukladno [Zakonu o prostornom uređenju i gradnji](#) uređena je [Pravilnikom o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti](#). Obaveze iz navedenog Pravilnika odnose se na građevine javne i poslovne namjene, te na građevine stambene i stambeno-poslovne namjene:

- građevine javne i poslovne namjene su građevine trgovačke, ugostiteljske i/ili turističke namjene
- poštanske i/ili telekomunikacijske namjene
- za pružanje usluga prometa novcem i druge financijske usluge
- upravne i slične namjene; zdravstveno-socijalne i rehabilitacijske namjene
- građevine u kojoj učestalo borave osobe s invaliditetom
- odgojne i obrazovne namjene
- kulturne namjene
- prometne namjene
- športske i rekreacijske namjene
- zabavne namjene
- vjerske i sakralne namjene
- za izvršavanje kazne zatvorom
- prostori i površine javne namjene te građevine ostale namjene poput sajamskog prostora, javnog nužnika, javnog skloništa i sl.

Kontrola provedbe odredbi pristupačnosti provodi se u svim fazama nastajanja građevine, od projektiranja, preko gradnje i rekonstrukcije, pa do upotrebe i održavanja. Za nepoštivanje odredbi pristupačnosti građevina predviđene su kaznene odredbe, i to za projektante, izvođače, stručni nadzor i vlasnika građevine.

U svim slučajevima kada projekt uključuje izdatak koji se odnosi na gore navedenu fizičku infrastrukturu, kako bi izdatak bio prihvatljiv, važeće odredbe moraju se u potpunosti poštivati. Prijavitelji bi u odgovarajućem odjeljku prijavnog obrasca izričito trebali navesti da će se navedeni uvjeti poštivati te se pozvati na važeće tehničke specifikacije i popratnu dokumentaciju. U skladu sa zakonom, tijekom svih faza izvršavat će se kontrole, uključujući razdoblje nakon provedbe projekta kako bi se osiguralo korištenje i održavanje navedene infrastrukture.

Prilog 2. bi za prijavitelje mogao biti koristan pomoćni alat kod razmatranja pitanja pristupačnosti.

Korisnicima iz kategorija koje nisu obuhvaćene važećim odredbama također se predlaže da razmotre te odredbe kako bi pozitivno utjecali na načelo pristupačnosti, primjerice, u slučaju projekta koji se

odnosi na mali hotel s 15 soba. To se može uzeti u obzir kod kriterija odabira u skladu sa specifičnom natječajnom dokumentacijom. Prijavitelji koji proširuju svoje kapacitete moraju istaknuti da će se pridržavati svih odredbi u odnosu na predviđene povećane kapacitete.

2.3.1.1 Obaveze korisnika

PRIJAVNI OBRAZAC	PRAĆENJE I IZVJEŠTAVANJE	DOKAZI I KONTROLA
<ul style="list-style-type: none"> u odgovarajućem odjeljku prijavnog obrasca navesti odgovarajuće članke kojih će se pridržavati u odnosu na specifičnu aktivnost i tehničke specifikacije ako su predviđene aktivnosti izvan minimalnih zakonskih uvjeta, to je potrebno jasno navesti odgovarajuća popratna dokumentacija kao dokaz mora biti dovoljno detaljna kako bi pružila dostatne informacije za procjenu tijekom faze prijave 	<ul style="list-style-type: none"> tijekom provedbe izvještavati o bitnim aktivnostima/ nabavi tijekom razdoblja izvještavanja jasno utvrditi relevantni postupak/relevantne postupke nabave i povezati s važećim tehničkim specifikacijama/kriterijima dostaviti dokumentaciju/ izvješća o inspekciji i zapisnike s gradilišta po mogućnosti dostaviti fotografske dokaze 	<ul style="list-style-type: none"> dokaz o tome da nabavljeni proizvod/ radovi udovoljavaju tehničkim specifikacijama/ kriterijima (kao što je tehnička dokumentacija proizvođača/izvješće o ispitivanju/izvješća o provjeri/inspekciji arhitekta ili inženjera, fotografski dokazi certifikacija na temelju izvješća o nadzoru ili inspekciji koje se odnosi na primjenjive tehničke specifikacije predmet administrativne ili terenske provjere

2.3.3 Pristupačnost koja se odnosi na javni prijevoz

Iako obaveze u vezi s pristupačnošću u javnom prijevozu nisu regulirane nacionalnim zakonodavstvom, svi projekti koji se odnose na prijevoz ili urbano planiranje, uključujući radove na cestama, kolnicima i raskrižjima koje financira OPKK, moraju razmotriti pitanje pristupačnosti za osobe s invaliditetom kako slijedi:

- U prijavi te u svakom popratnom dokumentu koji se odnosi na planiranje prijevoza treba uzeti u obzir analizu potreba, problema i očekivanja osoba s invaliditetom, uzevši u obzir različite vrste invaliditeta. Treba uključiti i kvalitativno istraživanje i analize kako bi se predvidjela potražnja.
- Analizom će se utvrditi potrebe za vizualnim, zvučnim i taktilnim signalima ili zvučnom signalnom opremom za semafore, ugradnjom taktilnih površina na kolnicima, proširenjem kolnika, prilagodbom uspona, spuštanjem rubnika na cestama i raskrižjima.
- Analizom će se utvrditi minimalni uvjeti koje treba poštivati za kupnju ili unaprjeđenje prijevoznih jedinica unutar ukupnog sustava prijevoza te rješenja za smanjenje razmaka između prijevoznog sredstva i ulazne površine. Analiza bi također trebala predvidjeti ostale korisnike koji bi imali koristi

od elemenata univerzalnog dizajna kao što je ukrcavanje/iskrcavanje putnika bez visinskih razlika. Na primjer, analiza predviđanja potreba osoba s invaliditetom, starijih osoba, putnika s djecom i ostalih koji imaju koristi od ukrcavanja/iskrcavanja putnika bez visinskih razlika i povezanog urbanog okruženja pružit će temelj za broj i tipologiju autobusa koje je potrebno unaprijediti kako bi se svim navedenim korisnicima omogućila pristupačnost pri ukrcaju ili za kupnju određenog broja niskopodnih vozila. Tehničke specifikacije autobusa trebale bi uzeti u obzir sigurnosna pitanja koja se tiču invalidskih kolica te pitanja prostora i upravljivosti.

U svrhu poticanja potpunog uključenja osoba s invaliditetom, potrebno je, gdje god je to moguće, dati prednost rješenjima koja isključuju odvajanje od ostalih.

Minimalne uvjete treba navesti u natječajnoj dokumentaciji.

Primjeri dobre prakse:

- govorna najava stanice, broja i smjera tramvajske linije te prikaz naziva stanice na zaslonu unutar vozila.

2.3.3.1 Obaveze korisnika

PRIJAVNI OBRAZAC	PRAĆENJE I IZVJEŠTAVANJE	DOKAZI I KONTROLE
<ul style="list-style-type: none"> ■ ocijeniti projektne aktivnosti u smislu potreba i očekivanja u vezi s javnim prijevozom i urbanim okruženjem (ceste, kolnici, raskrižja itd.) s gledišta pristupačnosti za osobe s invaliditetom, na odgovarajući način popraćeno statističkim ili kvalitativnim podacima i istraživanjima ■ utvrditi područja u kojima su potrebni radovi ili provođenje specifičnog postupka nabave kako bi se udovoljilo potrebama i očekivanjima osoba s invaliditetom, pri čemu je potrebno obuhvatiti što veći raspon vrsta invaliditeta i uključiti ih u odgovarajuće tehničke specifikacije i popratnu dokumentaciju 	<ul style="list-style-type: none"> ■ izvještavati tijekom provedbe o bitnim aktivnostima/nabavi tijekom razdoblja izvještavanja ■ jasno utvrditi relevantni postupak/relevantne postupke nabave i povezati s važećim tehničkim specifikacijama / kriterijima ■ tehničke specifikacije u natječajima za radove utvrdit će potrebne uvjete. Nadzorni inženjer/nadzornik radova dužan je provjeravati navedene radove ■ redovito održavati infrastrukturu/elemente 	<ul style="list-style-type: none"> ■ dokaz o tome da kupljeni proizvod/radovi udovoljavaju tehničkim specifikacijama/kriterijima (kao što je tehnička dokumentacija proizvođača/izvješće o ispitivanju/izvješća o provjeri/inspekciji arhitekta ili inženjera, fotografski dokazi ■ certifikacija na temelju izvješća o nadzoru ili inspekciji koje se odnosi na važeće tehničke specifikacije ■ predmet administrativne ili terenske provjere ■ održavanje se može provjeravati putem kontrola izvršenih nakon provedbe

2.4 INFORMACIJSKO-KOMUNIKACIJSKA PRISTUPAČNOST

Oblici informacijsko-komunikacijske pristupačnosti razlikuju se ovisno o vrsti oštećenja. Primjeri njene primjene su:

- Brailleovo pismo za slijepe osobe
- znakovni jezik za gluhe osobe
- educirani prevoditelji i intervenori⁶ za gluhoslijepe osobe koji poznaju sve oblike komunikacije koju koriste gluhoslijepe osobe (taktilni znakovni jezik, pisanje na dlanu i sl.) ili
- tekstovi jednostavni za čitanje i razumijevanje za osobe s intelektualnim teškoćama.

2.4.1 Format jednostavan za čitanje (eng. *easy to read format*):

Radi se o metodi predstavljanja informacija na način pristupačan ciljnim skupinama s različitim potrebama. Primjenjiva je na razne vrste informacija: pisane (uključujući ilustracije), elektroničke, videoinformacije i audioinformacije te one koje se odnose na različite kategorije primatelja (npr. osobe s raznim intelektualnim teškoćama). Uključuju građu laku za čitanje čija su osnovna pravila:

- jednostavnost
- izbjegavanje simbola i metaforike
- objašnjavanje teških i nepoznatih riječi
- poštivanje kronološkog slijeda radnje
- pridavanje velike važnosti ilustracijama i grafičkom oblikovanju tekstova.

Europski standardi⁷ o formatu lakom za čitanje za osobe s intelektualnim teškoćama dostupni su [ovdje](#). Uključuju standarde za pisane informacije, elektroničke informacije, videoinformacije i audioinformacije.

Prijavitelji bi trebali uzeti u obzir ciljne skupine i dionike/opću javnost na koje se odnose planirane projektne aktivnosti kako bi procijenili koje informacije treba dostaviti na formatu lakom za čitanje.

2.4.2 Pristupačnost mrežnih stranica

Pri dizajniranju mrežnih stranica treba voditi računa o njihovoj optimalnoj funkcionalnosti za osobe s različitim funkcionalnim sposobnostima, odnosno treba osigurati dostupnost sadržaja putem više od jednog osjetila, odnosno sukladno [Smjernicama za osiguravanje pristupačnosti mrežnih sadržaja](#)⁸ koje je razvila [Inicijativa za pristupačnost mreži](#)⁹ (eng. *Web Accessibility Initiative – WAI*). Dizajneri i programeri mrežnih stranica trebali bi se koristiti tim smjernicama kako bi povećali pristupačnost mreži.

⁶ Intervenori su posebno educirani profesionalci koji osobama s kombiniranim oštećenjima vida i sluha (gluhoslijepim osobama) osiguravaju kretanje, pružaju im sve vizualne informacije te im olakšavaju komunikaciju s okolinom u svakodnevnom životu. Oni im omogućavaju neovisan život, na taj način sprečavajući njihovu socijalnu izolaciju.

⁷ Izrađeni u okviru projekta koji je financirala EU „Putovi do obrazovanja odraslih osoba s intelektualnim teškoćama”

⁸ Prijevod smjernica na hrvatski jezik dostupan je na <http://www.ffzg.unizg.hr/infoz/dzs/smjer/>

⁹ Inicijativa za pristupačnost mreži okuplja pojedince i organizacije u svrhu razvijanja strategija i smjernica za osiguravanje pristupačnosti mrežnih stranica za osobe s invaliditetom.

Zašto je važna pristupačnost mrežnih stranica:

- neke osobe ne mogu se koristiti računalnim mišem, npr. zbog oštećenja fine motorike te se u tom slučaju sve radnje koje se obavljaju uz pomoć miša moraju moći obaviti upotrebom tipkovnice
- slijepi osobe, bez obzira na to što se koriste zvučnim čitačima ili Brailleovim pismom, ne mogu prepoznati što se nalazi na slici ako slika nema tekstualni opis, što je osobito važno kada slika služi kao hiperveza
- slabovidne osobe možda trebaju promijeniti veličinu slova/znakova ili njihovu boju i/ili pozadinu kako bi osigurale optimalnu čitljivost
- gluhe osobe trebaju alternativu za zvučne zapise – pisani tekst ili prikaz teksta uz pomoć tumača/prevoditelja na znakovni jezik, a osoba oštećena sluha treba imati mogućnost prilagodbe glasnoće
- osobama s intelektualnim teškoćama treba osigurati lakše razumijevanje informacija, zbog čega je potrebno voditi računa o tome da tekst bude jednostavan za čitanje.

Osim toga, poželjno je zamoliti i samog korisnika, osobu s invaliditetom da pregleda stranice.

2.4.3 Primjer dobre prakse

- internetska stranica za turističke mogućnosti za osobe s invaliditetom, Flandrija Danska, www.toegankelijkreizen.be

Prijavitelji se također mogu pozvati na [Zahtjeve pristupačnosti pri javnoj nabavi proizvoda i usluga u području informacijskih i komunikacijskih tehnologija \(IKT\) u Europi](#). Funkcionalni zahtjevi pristupačnosti definirani člancima 5. – 13. ovog dokumenta mogu se upotrijebiti kao tehničke specifikacije za nabavu standardiziranih IKT proizvoda. Korisnik može odabrati jedan od pripremljenih „paketa” zahtjeva koji se navodi u odjeljku o IKT proizvodima koji su najčešći predmet nabave u [Generatoru zahtjeva pristupačnosti](#)¹⁰ (eng. *Accessibility Requirements Generator*). Ako pripremljeni „paketi” zahtjeva nisu dostupni ili prikladni, na poveznici se mogu naći relevantni zahtjevi u smislu [funkcionalne pristupačnosti](#)¹¹.

Iako zahtjevi pristupačnosti koji se odnose na informacijsko-komunikacijske tehnologije nisu zakonski obavezni, prijavitelji bi morali razmotriti njihovo uključivanje u skladu s opsegom njihovog projekta i predviđenim ciljnim skupinama. Specifična natječajna dokumentacija može utvrditi minimalne uvjete prihvatljivosti ili kriterije odabira.

U slučaju da prijavitelji imaju namjeru osigurati pristupačnost IKT proizvodima i uslugama, u prijavnim obrascu moraju jasno navesti sljedeće:

- pozvati se na specifične tehničke specifikacije ili uvjete pristupačnosti i vrstu invaliditeta na koje se odnose
- pozvati se na odgovarajuću aktivnost nabave u svojem projektu.

¹⁰ Baza u kojoj se mogu naći pripremljeni „paketi” zahtjeva.

¹¹ Određuje uvjete koje treba zadovoljiti kako bi se osobe s invaliditetom, starije osobe ili osobe koje su povremeno ili trenutno onemogućene zbog zdravstvenih razloga mogle nesmetano koristiti mrežnim stranicama.

2.4.4 Obaveze korisnika

PRIJAVNI OBRAZAC	PRAĆENJE I IZVJEŠTAVANJE	DOKAZI I KONTROLE
<ul style="list-style-type: none">■ ocijeniti projektne aktivnosti koje se tiču pružanja informacija iz perspektive pristupačnosti za osobe s invaliditetom, ocijeniti potrebe i očekivanja primjenjivih ciljnih skupina koje su na odgovarajući način popraćene statističkim ili kvalitativnim podacima i istraživanjem■ utvrditi i navesti područja u kontekstu projekta u kojima treba pružiti informacije u formatu jednostavnom za čitanje u odgovarajućem odjeljku prijavnog obrasca■ prema potrebi, navesti potrebne tehničke specifikacije	<ul style="list-style-type: none">■ izvještavati tijekom provedbe o bitnim aktivnostima/nabavi tijekom razdoblja izvještavanja■ jasno utvrditi relevantni postupak/relevantne postupke nabave i povezati s važećim tehničkim specifikacijama/kriterijima gdje je primjenjivo■ navesti primjer ili pristup informacijama jednostavnim za čitanje■ omogućiti provjeru da isporučeni proizvod udovoljava kriterijima/tehničkoj specifikaciji navedenoj u natječaju	<ul style="list-style-type: none">■ dokaz o tome da kupljeni proizvod/i udovoljavaju tehničkim specifikacijama/kriterijima (kao što je proizvođačeva tehnička dokumentacija)■ dokaz o tome da informacije u formatu jednostavnom za čitanje udovoljavaju tehničkim specifikacijama/kriterijima (kao što je proizvođačeva tehnička dokumentacija) gdje je primjenjivo■ primjeri/uzorci pripremljenih proizvoda/materijala jednostavnih za čitanje, gdje je primjenjivo■ predmet administrativne i/ili terenske provjere

Primjer

■ u skladu s analizom potreba i očekivanja ciljne skupine glede pristupačnosti, pristupačnost IKT usluga potrebna je kako bi ljudima omogućila lociranje, utvrđivanje i upravljanje IKT funkcijama te pristup pruženim informacijama, bez obzira na fizičke, kognitivne i osjetilne mogućnosti■ primjenjivi funkcionalni zahtjevi pristupačnosti definirani u člancima 5. – 13. u EU Zahtjevu 376 za pristupačnost pri javnoj nabavi proizvoda i usluga u području informacijskih i komunikacijskih tehnologija¹² mogu se utvrditi u prijavnom obrascu i upotrijebiti za tehničke specifikacije■ kao primjer, odjeljak 8.3. odnosi se na fizički pristup IKT-u, uključujući pristup katovima, pristup IKT infrastrukturi, prostranost, dohvat i vidljivost	■ pozvati se na odgovarajuće postupke nabave u tromjesečnim izvješćima■ upućivanje na tehničke specifikacije u natječajima■ usklađivanje s uvjetima navedenim u skladu s Dodatkom C Zahtjeva 376: ■ razjasniti postoji li usklađenost sa svim važećim zahtjevima ili postoji usklađenost s određenim zahtjevima■ zabilježiti tehnike ispitivanja uzorka i ocjenjivanja korištene tijekom procjene IKT-a■ zabilježiti postoji li ekvivalentna pristupačna funkcionalnost u mjestima gdje je utvrđena neusklađenost; i■ zabilježiti jesu li ekvivalentna sredstva korištena za ostvarenje predviđenog cilja, u slučajevima neusklađenosti	■ tehničke specifikacije, nacrti/dizajn popraćeni fotografskim dokazima, ako je primjenjivo, u slučaju radova■ izvješće o usklađenosti■ predmet administrativne i/ili terenske provjere, uključujući fizičke provjere kako je navedeno u Dodatku C 5. – 13. Zahtjeva 376

¹² Cjeloviti tekst Zahtjeva dostupan je [ovdje](#).

2.5 RAZUMNA PRILAGODBA I UNIVERZALNI DIZAJN

Osim poštivanja minimalnih zakonskih uvjeta, prijavitelji trebaju u svojim projektima povećati potencijal pristupačnosti za osobe s invaliditetom. To se može postići provedbom razumnih prilagodbi ili usvajanjem načela univerzalnog dizajna.

2.5.1 Razumna prilagodba

- znači potrebnu i prikladnu preinaku i podešavanja koja ne predstavlja nerazmjerno ili neprimjereno opterećenje, tamo gdje je to potrebno, kako bi se osobama s invaliditetom osiguralo uživanje ili korištenje svih ljudskih prava i temeljnih sloboda na ravnopravnoj osnovi s drugima.

2.5.1.1 Primjeri razumne prilagodbe

Razumna prilagodba je pojedinačna mjera prilagođena potrebama pojedine osobe. Ovisno o oštećenjima osobe, prilagodbe okoline mogu biti različite.

- Primjerice što se tiče radnog mjesta, prilagodba će za osobu oštećena vida uključivati osiguravanje čitača ekrana odnosno govorne jedinice ili tiskanje radnih materijala na Brailleovu pismu, kao i pomoć asistenta radi lakšeg snalaženja u novom prostoru.
Elementi prilagodbe na radnom mjestu za osobu koja se kreće uz pomoć invalidskih kolica uključivat će prilagođen pristup zgradi i prostorijama, prilagođen sanitarni čvor, prilagođen radni stol ili radno mjesto, radnog asistenta (ovisno o oštećenju), ali i prijevoz, omogućavanje češćih kraćih stanki. Za neke osobe s invaliditetom razumna prilagodba podrazumijevat će rad od kuće.
- Kod visokoškolskog obrazovanja razumna prilagodba odnosi se na osiguravanje digitalizirane nastavne literature, mogućnost prilagodbe nastavnog procesa – dopuštanje audiosnimanja predavanja, osiguravanje proširenog i prilagođenog tiskanog nastavnog materijala, alternativnih sadržaja npr. za terensku nastavu, pristupačnosti e-sadržaja koji se upotrebljavaju u nastavi, mogućnost prilagodbe načina ispitivanja, osiguranje pomoći asistenta u nastavi, vršnjačke podrške, osiguravanje potporne tehnologije i ostalo.
- Ako školska zgrada ili druga obrazovna ustanova nema lift te nema mogućnosti njegove ugradnje, prilagodbu je moguće izvesti organiziranjem nastave u prizemlju.
- Kod organizacije različitih skupova i manifestacija moguće je kao mjesto događanja odabrati ono koje ima osigurane elemente pristupačnosti za osobe s invaliditetom.

Kako bismo shvatili koje je elemente razumne prilagodbe potrebno uključiti u projekt, treba napraviti analizu potreba, problema i očekivanja ciljnih skupina projekta s gledišta pristupačnosti. To bi trebalo popratiti relevantnim statističkim i kvalitativnim istraživanjem te analizom. Utvrđivanje razumnih prilagodbi koje treba izvršiti unutar određenog projekta proizlazi iz prepreka koje postoje u okolišu, iz prirode usluga koje će se provoditi u projektu i potrebnih prilagodbi povezanih sa sudionicima i ciljnim skupinama projekta. U tim će se slučajevima rezultati analize odraziti na projektne aktivnosti i tehničke specifikacije postupka nabave, što se mora propisno navesti u odgovarajućem dijelu prijavnog obrasca. U slučaju poziva za projekte s glavnim fokusom na osobe s invaliditetom, specifični uvjeti prihvatljivosti i tehnički kriteriji mogu biti navedeni u natječajnoj dokumentaciji ili mogu biti temelj za kriterij odabira.

2.5.1.2 Obaveze korisnika

PRIJAVNI OBRAZAC	PRAĆENJE I IZVJEŠTAVANJE	DOKAZI I KONTROLE
<ul style="list-style-type: none"> ■ ocijeniti projektne aktivnosti s gledišta pristupačnosti za osobe s invaliditetom, u skladu sa statističkim ili kvalitativnim podacima i istraživanjima ■ utvrditi područja u kojima su potrebne razumne prilagodbe (u smislu projektnih aktivnosti i/ili stavki izdataka) i povezati s odgovarajućom tehničkom specifikacijom/popratnom dokumentacijom 	<ul style="list-style-type: none"> ■ izvještavati tijekom provedbe o bitnim aktivnostima/nabavi tijekom razdoblja izvještavanja ■ jasno utvrditi relevantni postupak/relevantne postupke nabave i povezati s važećim tehničkim specifikacijama/kriterijima gdje je primjenjivo ■ omogućiti provjeru da isporučeni proizvod udovoljava kriterijima/tehničkoj specifikaciji navedenoj u natječaju 	<ul style="list-style-type: none"> ■ dokaz o tome da kupljeni proizvod/radovi udovoljavaju tehničkim specifikacijama/kriterijima (kao što je tehnička dokumentacija proizvođača/izvješće o ispitivanju/izvješća o provjeri inženjera/inspekciji) ■ predmet administrativne i/ili terenske provjere
Primjer		
<p>Prilagodba prostora kako bi se osobama s invaliditetom omogućio pristup ustanovama primarne zdravstvene zaštite:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ ugradnja rampi odgovarajuće širine, nagiba, površine i s odgovarajućim ogradama ■ ugradnja novih dizala prikladnih za invalidska kolica (širina vrata, visina tipki dizala) ■ izgradnja sanitarnog čvora za osobe s invaliditetom ■ širina vrata, pristup automatskim vratima itd. ■ pristup sobi za fizikalnu terapiju putem rampe ■ ginekološka ordinacija s ginekološkim stolom prilagođenim ženama s invaliditetom s prilagođenom visinom stolova ■ tehničke specifikacije moraju biti u skladu s Pravilnikom o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti (NN, br. 78/13) i s propisima koji iz njega proizlaze 	<ul style="list-style-type: none"> ■ pozvati se na odgovarajuće postupke nabave u tromjesečnim izvješćima ■ upućivanje na tehničke specifikacije u natječajima za radove odredit će minimalne uvjete. Nadzorni inženjer/nadzornik radova dužan je provjeravati navedene radove. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ tehničke specifikacije, nacrti, dizajni i fotografski dokazi ■ certifikacija na temelju izvješća o nadzoru ili inspekciji koje se odnosi na važeće tehničke specifikacije itd. ■ predmet administrativne i/ili terenske provjere

2.5.2 Univerzalni dizajn

- označava oblikovanje proizvoda, okruženja, programa i usluga na način da se njima mogu koristiti svi ljudi u najvećoj mogućoj mjeri, bez potrebe prilagođavanja ili posebnog oblikovanja
- univerzalni dizajn ne isključuje pomoćne naprave za određene skupine osoba s invaliditetom u onim slučajevima kada je to potrebno (npr. niskopodni autobus s rampom).

2.5.2.1 Koja su obilježja univerzalnog dizajna?

Univerzalni dizajn može se primijeniti na bilo koji proizvod ili okoliš.

Pri kreiranju predmeta i usluga treba voditi računa o tome da su pristupačni svim kategorijama građana, uzimajući u obzir:

- poštivanje različitosti korisnika; nitko se ne bi trebao osjećati marginalizirano
- sigurnost, što znači da svi elementi koji čine dio okruženja moraju biti dizajnirani tako da su sigurni za upotrebu
- ne smije predstavljati zdravstveni rizik ili uzrokovati probleme za one koji pate od određenih bolesti ili alergija
- funkcionalnost, znači da bi trebao biti osmišljen tako da se može obavljati funkcija za koju je namijenjen bez ikakvih problema ili poteškoća
- razumljivost, svi bi korisnici trebali biti u mogućnosti da se orijentiraju bez poteškoća u određenom prostoru, npr. korištenje ikona koje su zajedničke za različite zemlje, izbjegavati riječi ili kratice koje mogu zbunjavati
- održivost, izbjegavati zloupotrebu prirodnih resursa u cilju očuvanja okoliša
- pristupačnost
- privlačnost.

Načelo univerzalnog dizajna treba uzeti u obzir za sve nove infrastrukture ili, ako je primjenjivo, u projektima adaptacija. Preporuka je da sva nova infrastruktura izgrađena u sklopu projekata bude u skladu s konceptom univerzalnog dizajna; gdje je moguće, koncept univerzalnog dizajna trebao bi se primjenjivati u sklopu projekata adaptacije. Stoga bi prijavitelji u odgovarajućem dijelu prijavnog obrasca trebali navesti način na koji će se provesti koncept univerzalnog dizajna. Prednost rješenja univerzalnog dizajna jest da projektiranje za jednu skupinu može obuhvatiti potrebe mnogih drugih, što je i ekonomska prednost budući da smanjuje potrebu za dizajnerskim rješenjima rađenima po mjeri.

Načela univerzalnog dizajna također se mogu primijeniti za stvaranje pristupačnih okruženja i krajobraza, uključujući urbane parkove, plaže, parkove prirode i mjesta prirodne baštine. Ograničenja u pristupu utječu na razne skupine osoba – osobe s invaliditetom zajedno s njihovim obiteljima i prijateljima, roditelje s malom djecom, starije ljude te na osobe sa zdravstvenim problemima. Velik broj ljudi nema priliku samostalno doživjeti određena mjesta, a njihova ograničenja u pristupu dijelit će i osobe u njihovoj pratnji. Univerzalni dizajn uklanja ograničenja pristupu i podupire društveno sudjelovanje.

Osjetilni dizajn kao dio univerzalnog dizajna omogućuje da mjesta postanu pristupačna, atraktivna i značajna za sve, bez obzira na dob, invaliditet i status. Pruža maksimalnu pristupačnost u destinacijama za posjetitelje i stvara iskustva bogata za osjetila za osobe koje obično nemaju pristup takvim mjestima, od novih pristupnih staza sa sjedalima i skloništima, prilagođenih oznaka, do osjetilnih iskustava u vrtovima i parkovima.

2.5.2.2 Primjer značajki univerzalnog dizajna za znakove i transparente na prirodnim stazama

- upotreba slika i simbola, kao i teksta za prijenos informacija
- čitljivi fontovi i razumna veličina s dobrim vizualnim kontrastom između teksta i pozadine
- karakteristike osoba na slikama odražavaju različitost posjetitelja
- visina glavnog teksta dizajnirana je kako bi bila ugodna i jednostavna za čitanje osobama koje stoje ili sjede.

2.5.2.3 Primjeri načina na koji elementi univerzalnog dizajna pomažu različitim kategorijama ljudi

- pristupi na istoj razini s ulazom (bez stuba) olakšavaju ulaz ne samo korisnicima invalidskih kolica, već i osobama s dječjim kolicima; osobama s većom prtljagom ili kolicima za kupnju; osobama koje se koriste hodalicama ili pomagalima za hodanje; slabovidnim osobama
- veći odjeljci u prostorijama sa sanitarnim čvorom pružaju lakši pristup korisnicima invalidskih kolica; osobama s prtljagom ili paketima; roditeljima s kolicima ili u pratnji male djece; osobama koje se koriste hodalicama ili pomagalima za hodanje; krupnijim osobama
- jasni, dobro postavljeni znakovi koji sadrže prepoznatljive simbole ili piktograme pomažu osobama s teškoćama u čitanju ili kognitivnim teškoćama te onima kojima hrvatski nije materinji jezik
- niskopodni tramvaji, vlakovi i autobusi; kose platforme umjesto stuba.

2.5.2.4 Primjeri dobre prakse za univerzalni dizajn

- pristupačne dvorane Filharmonije Espace Découverte u Luksemburgu dizajnirane su tako da su prilagođene svim gledateljima, bez obzira na njihovu pokretljivost. Osobe sa ili bez smanjene pokretljivosti mogu ući u zgradu Filharmonije kroz isti glavni ulaz i pratiti prostrane i lagano nagnute staze sve do svojih sjedala u tri dvorane.
- pristupačna [plaža Kostanj](#) u Rijeci
- osobama s invaliditetom prilagođeni su i sadržaji Parka prirode Medvednica, popularnog izletišta Zagrepčana, u kojemu se nalazi Šumska staza Bliznec, projektirana pod geslom „Različitost ne smije biti prepreka za slobodu kretanja“. Staza je duga 800 metara, izvedbom i sadržajem potpuno prilagođena osobama s invaliditetom, te se njome mogu koristiti podjednako osobe s poteškoćama u kretanju, slijepi i slabovidne osobe i ostali. Široka je dovoljno za dvosmjernan prolaz u invalidskim kolicima, a ima nagib od 5%, tako da ga osobe u kolicima mogu samostalno svladati. Duž staze

postavljene su informativne/edukativne ploče na običnom i na Brailleovu pismu. Staza prati i križni put čije su postaje također napisane na Brailleovu pismu. Duž staze je postavljeno nekoliko odmorišta.

- u Zagrebu u okviru Moderne galerije djeluje prva *taktilna galerija* za slijepce koja je osmišljena 2009. godine. Od tada je izložila 13 adaptiranih djela hrvatske moderne umjetnosti koja su putem novih umjetničkih praksi i novog obrazovnog pomagala prilagođene slijepim osobama. Metodologija se temelji na izradi taktilnih dijagrama otisnutih u staklu, koji analiziraju i prevode sliku rastavljajući je u pet različitih slojeva (pet taktilnih dijagrama) na kompoziciju, dubinu, svjetlost, detalje i boju koji samo zajedno pročitani donose cjelokupnu sliku. Svakoj boji dodijeljena je različita tekstura. Opipom teksture slijepa osoba može dobiti ideju o rasporedu boja. Uz taktilne dijagrame dodatno didaktičko sredstvo su audiozapisi koji donose opis umjetničkog djela. Audio zapis vrlo je detaljan, slijedi okvire, odnosno pravila tumačenja slike slijepim osobama s dodatnim objašnjenjem vezanim za dijelove slike koje slijepa osoba percipira na drukčiji način, npr. objašnjenje perspektive ili boje.

U slučajevima kada jedno rješenje ne odgovara svima, treba ostvariti više rješenja. Na primjer:

- izgradnja stuba i rampe kada se radi o promjeni razine
- izrada strojeva za karte s otvorima na više visina.

2.5.2.5 Obaveze korisnika

PRIJAVNI OBRAZAC	PRAĆENJE I IZVJEŠTAVANJE	DOKAZI I KONTROLE
<ul style="list-style-type: none">■ ocijeniti projektne aktivnosti s gledišta pristupačnosti u svrhu utvrđivanja radova/proizvoda na koje se univerzalni dizajn može primijeniti te radova/proizvoda gdje jedno rješenje nije prikladno za sve korisnike■ pozivati se na pripadajuće tehničke specifikacije/popratnu dokumentaciju u slučaju da se u prijavi nude rješenja univerzalnog dizajna	<ul style="list-style-type: none">■ izvještavati tijekom provedbe o bitnim aktivnostima/nabavi tijekom razdoblja izvještavanja■ jasno utvrditi relevantni postupak/relevantne postupke nabave i povezati s važećim tehničkim specifikacijama/kriterijima■ omogućiti provjeru da isporučeni proizvod/izvršeni radovi udovoljavaju utvrđenim kriterijima/tehničkoj specifikaciji■ redovito održavati infrastrukturu/elemente	<ul style="list-style-type: none">■ dokaz o tome da kupljeni proizvod/radovi udovoljavaju tehničkim specifikacijama/kriterijima (kao što je tehnička dokumentacija proizvođača/izvješće o ispitivanju/izvješća o provjeri inženjera/inspekciji)■ predmet administrativne i/ili terenske provjere■ održavanje se može provjeravati kontrolom nakon provedbe

Primjer

Primjeri elemenata univerzalnog dizajna unutar hotela:

- predvorje hotela bez promjena razina i s prostranim prostorom za kretanje
- tuševi prilagođeni za pristup invalidskim kolicima
- pultovi za prijavu moraju biti dovoljno niski kako bi hotelsko osoblje na odgovarajući način moglo komunicirati s osobama u kolicima
- kvake na polugu umjesto okruglih kvaka
- upotreba različitih oblika boca za šampon i sapun
- balkonska vrata moraju biti dovoljno široka da omoguće prolaz invalidskim kolicima
- grafički prikazi za univerzalne oznake.

Primjer univerzalne pristupačnosti – hodnici:

- u hodnicima ne bi smjelo biti visinske razlike i prepreka
- minimalna širina hodnika mora biti 1500 mm s prostorom za okretanje invalidskih kolica od 1800 mm x 1800 mm a redovitim razmacima između tih prostora
- bez predmeta koji strše do visine od 2 metra od površine poda
- kada nije moguće izbjeći stube, uz njih bi trebao biti omogućen i pristup putem rampe s laganim nagibom
- uključiti odgovarajući vizualni kontrast između kritičnih površina, tj. mora postojati kontrast između boje i nijanse podova i stropova
- osvjtljenje snagom osvjtljenja od 100 luxa
- završni sloj podova mora biti protuklizan i bez odbljesaka.

- utvrditi kriterije u tehničkim specifikacijama za radove i sve postupke nabave
- povezati s tehničkim specifikacijama u natječajima tijekom primjenjivih zahtjeva za povrat. Njih je dužan provjeravati nadzorni inženjer/nadzornik radova
- redovito održavati infrastrukturu/elemente

- tehničke specifikacije, nacrti, dizajni i fotografski dokazi
- certifikacija na temelju izvješća o nadzoru ili inspekciji koje se odnosi na primjenjive tehničke specifikacije itd.
- predmet administrativne i/ili terenske provjere
- održavanje se može provjeravati kontrolom nakon provedbe

[Međunarodni certifikati zelene gradnje](#) (BREEAM, LEED, DGNB¹³) također mogu uključivati ocjenjivanje pristupačnosti koje se može uključiti u prijavni obrazac projekta. U tom se slučaju treba pozvati na važeći modul/kriterije i potvrdu; ostvarenje navedene ocjene bit će ključno za prihvatljivost izdatka.

¹³ Informacije u poglavlju 3. Održivi razvoj.

2.6 PRISTUPAČNOST OSTALIH SADRŽAJA I USLUGA OTVORENIH ILI NAMIJENJENIH JAVNOSTI

U sklopu opsega svakog projekta, na temelju analize ciljnih skupina prijavitelj bi trebao utvrditi odgovarajuće aktivnosti kako bi promicao pristupačnost. Natječajnom se dokumentacijom mogu utvrditi određeni zahtjevi u vezi s pristupačnošću kao prihvatljivom aktivnošću ili se određenim područjima može dati prednost.

Osim arhitektonske i komunikacijske pristupačnosti osoba s invaliditetom, treba osigurati i pristup ostalim sadržajima i uslugama na ravnopravnoj osnovi s ostalim građanima, npr.:

- Grad Zagreb nudi programe razgledavanja grada na znakovnom jeziku koje vodi jedan od prvih licenciranih turističkih vodiča za gluhe osobe u Europi
- u Zagrebu, u okviru Moderne galerije djeluje prva taktilna galerija za slijepe, gdje se putem dodira i zvuka prezentiraju neka kapitalna djela hrvatske moderne umjetnosti.

2.7 DODATNE AKTIVNOSTI

Pristupačnost za osobe s invaliditetom također se može poduprijeti pratećim ili općenitim aktivnostima koje korisnik provodi izvan izravnog opsega projekta, kao što su:

- obuka i podizanje razine svijesti za osoblje koje je u kontaktu s javnosti
- revizija pristupačnosti kako bi se utvrdila područja koja treba unaprijediti te dobra/loša praksa u upravljanju objektima
- poboljšanje upravljanja objektima (u smislu osvjjetljenja, upotrebe boje)
- obuka za podizanje razine osjetljivosti u sektoru zdravstvene zaštite (kako bi se izbjegla nedovoljna/prekomjerna osjetljivost među zdravstvenim djelatnicima)
- prikupljanje povratnih informacija
- utvrđivanje poboljšanja pristupačnosti uz pomoć predstavničkih organizacija.

PRILOG 2.

Interna kontrolna lista – pomoćni alat za osobe koje sudjeluju u pripremi projekata

Svrha ove (izborne) interne kontrolne liste je pomoći prijaviteljima da u pripremi projektne prijave uzmu u obzir horizontalna načela. Prijavitelji bi se njome trebali koristiti nakon što prouče natječajnu dokumentaciju i praktične upute o horizontalnim načelima za korisnike. Nije prilagođena nekom posebnom pozivu i otvorena je, odnosno može se nadopunjavati i proširivati. Kontrolna lista ne mora se podnijeti zajedno s prijavom. Riječ je o internom alatu koji služi kao pomoć prijaviteljima. Ako se korisnici odluče njime koristiti, treba ga spremirati u projektnu dokumentaciju (u elektroničkom ili tiskanom obliku) koja će biti dostupna u prostorima korisnika tijekom provjera i revizija i raspoloživa kao dokaz pripremnih aktivnosti u projektu kojima se procjenjuje pozitivan ili neutralan učinak aktivnosti unutar projekta.

Prijaviteljima se savjetuje da, prema potrebi, u popis dodaju svoje vlastite aktivnosti te da tako postane referentni dokument, „skrojen po mjeri projekta“.

JEDNAKE PRILIKE I NEDISKRIMINACIJA				
Pitanja	Da	Ne	N. p.	Objašnjenje
PRIPREMNE AKTIVNOSTI				
Je li provedena procjena učinaka na spolove?	☐	☐	☐	Obavezno za javna tijela. Ako su utvrđene posebne mjere i aktivnosti unutar projekta, navedite to u prijavnim obrascu.
Je li provedena procjena učinaka na načelo ravnopravnosti ¹⁴ ?	☐	☐	☐	Ako su utvrđene posebne mjere i aktivnosti unutar projekta, navedite to u prijavnim obrascu.
Jesu li potrebne određene mjere kojima se osigurava da bilo kakve projektne aktivnosti izravno ili neizravno ne dovode do diskriminacije na osnovi rase ili etničke pripadnosti ili boje kože, spola, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovnog stanja, članstva u sindikatu, obrazovanja, društvenog položaja, bračnog ili obiteljskog statusa, dobi, zdravstvenog stanja, invaliditeta, genetskog naslijeđa, rodnog identiteta, izražavanja ili spolne orijentacije?	☐	☐	☐	Jesu li utvrđene posebne mjere i aktivnosti unutar projekta – ako da, navedite to u prijavnim obrascu. Ovo se pitanje ne odnosi na mjere za osiguravanje pristupačnosti za osobe s invaliditetom. Poseban odjeljak ove kontrolne liste odnosi se na te mjere.

¹⁴ Prilog 3. i Prilog 4.

CILJNE SKUPINE				
Jesu li isplanirane prikladne mjere kojima se osiguravaju jednake prilike i nediskriminacija kod utvrđenih ciljnih skupina?	☐	☐	☐	Ako da, molimo navedite to u prijavnom obrascu.
Hoće li se u svim aktivnostima i događanjima koja su organizirana za ciljne skupine osigurati potpuno sudjelovanje, s alternativnim datumima i vremenima u slučaju da se događanje održava u vrijeme vjerskih praznika manjinskih vjera, hoće li se poštivati posebni zahtjevi u smislu prehrane itd.?	☐	☐	☐	Ako da, molimo navedite to u prijavnom obrascu.
Je li predviđeno praćenje ciljnih skupina prema spolu, pripadnosti manjinama i skupinama u nepovoljnom položaju?	☐	☐	☐	Ako da, molimo navedite to u prijavnom obrascu.
Jesu li utvrđene druge mjere?	☐	☐	☐	Ako da, molimo navedite to u prijavnom obrascu.
INFORMATIVNE I KOMUNIKACIJSKE AKTIVNOSTI				
Hoće li se usvojiti pozitivne mjere kojima se uklanjaju stereotipi iz informativnih i komunikacijskih aktivnosti?	☐	☐	☐	Ako da, molimo navedite to u prijavnom obrascu.
Hoće li se koristiti raznoliki komunikacijski kanali?	☐	☐	☐	Ako da, molimo navedite to u prijavnom obrascu.
Hoće li se osigurati pristupačnost za osobe s invaliditetom tijekom javnih/informativnih događanja?	☐	☐	☐	Ako da, molimo navedite u prijavnom obrascu što će se osigurati.
Jesu li utvrđene druge mjere?	☐	☐	☐	Ako da, molimo navedite to u prijavnom obrascu.
INTERNA ORGANIZACIJA – HORIZONTALNE MJERE				
Imate li internu strategiju/politiku promicanja ravnopravnosti?	☐	☐	☐	Ako da, molimo navedite to u prijavnom obrascu.
Jesu li održane ili se planiraju održati edukacije za zaposlenike o ravnopravnosti i nediskriminaciji?	☐	☐	☐	Ako da, molimo navedite to u prijavnom obrascu.
Hoće li se tijekom provedbe projekta usvojiti druge interne horizontalne mjere?	☐	☐	☐	Ako da, molimo navedite to u prijavnom obrascu.

GRAĐEVINE / ZGRADE

<p>Navodi li nacrt/plan projekta odredbe o pristupačnosti za osobe s invaliditetom povrh onih navedenih u Pravilniku o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti (NN, br. 78/13)?</p>	☐	☐	☐	<p>Obavezni zahtjevi navedeni u Pravilniku o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti (NN, br. 78/13) zapravo su minimalni uvjeti.</p> <p>Prijavitelji trebaju jasno navesti da su ispunjeni svi uvjeti u nacrtu/planu projekta.</p> <p>Prijavitelji trebaju jasno navesti odredbe o pristupačnosti povrh minimalnih zakonskih obaveza ili one koje nisu navedene u relevantnom zakonodavstvu.</p> <p>Prijavitelji koji nisu obuhvaćeni Pravilnikom zbog svoje kategorije ili veličine, a koji dobrovoljno žele uključiti odredbe o pristupačnosti, to jasno trebaju navesti u prijavnom obrascu.</p>
<p>Jesu li u projektu korištena načela univerzalnog dizajna?</p>	☐	☐	☐	<p>Prijavitelji se jasno trebaju pozvati na relevantne dijelove dokumentacije o radovima.</p>
<p>Je li planirana razumna prilagodba u radovima?</p>	☐	☐	☐	<p>Prijavitelji se jasno trebaju pozvati na relevantne dijelove dokumentacije o radovima/proizvodima/uslugama.</p>
<p>Hoće li se izdati međunarodno priznati certifikat kojim se jamči održivost, a koji se odnosi i na pitanja pristupačnosti?</p>	☐	☐	☐	<p>Ako da, molimo navedite to u prijavnom obrascu.</p>
<p>Jesu li natpisi izrađeni tako da su maksimalno čitljivi?</p>	☐	☐	☐	<p>Ako da, molimo navedite to u prijavnom obrascu.</p>
<p>Jesu li radna mjesta osmišljena za osobe s invaliditetom?</p>	☐	☐	☐	<p>Ako da, molimo navedite to u prijavnom obrascu.</p>
<p>Jesu li prostori za posjetitelje/javni prostori (pedsoblja, čekaonice) opremljeni sjedećim mjestima?</p>	☐	☐	☐	<p>Ako da, molimo navedite to u prijavnom obrascu.</p>
<p>Jesu li prostori za previjanje dojenčadi i djece dostupni obama spolovima?</p>	☐	☐	☐	<p>Ako da, molimo navedite to u prijavnom obrascu.</p>
<p>Jesu li utvrđene druge mjere?</p>	☐	☐	☐	<p>Ako da, molimo navedite to u prijavnom obrascu.</p>

PRIJEVOZ I URBANISTIČKO PLANIRANJE (JAVNI PROSTORI)

Jesu li u fazama planiranja u obzir uzete i potrebe zajednice, uključujući i skupine s invaliditetom?	☐	☐	☐	Prijavitelji se trebaju pozvati na pripadajuće dokumente i postupak konzultacija.
Jesu li u fazama planiranja utvrđene i obuhvaćene potrebe za vizualnim, zvučnim i taktilnim signalima ili zvučnom signalnom opremom za semafore, ugradnjom taktilnih površina na kolnicima, proširenjem kolnika, prilagodbom uspona, spuštanjem rubnika na cestama i raskrižjima?	☐	☐	☐	Prijavitelji se trebaju pozvati na popratnu dokumentaciju.
Je li se u procjeni korištenja javnim prijevozom uzelo u obzir sve skupine korisnika (odrasle osobe s dječjim kolicima, osobe s invaliditetom, starije osobe) kako bi se utvrdile vrste prijevoznih sredstava u pogledu pristupačnosti ¹⁵ ?	☐	☐	☐	Prijavitelji se trebaju pozvati na statističke podatke, podatke iz anketa i sl. za izradu analize potreba.
Jesu li stajališta javnog prijevoza dostupna osobama s invaliditetom i pružaju li im odgovarajući zaklon?	☐	☐	☐	Ako da, molimo navedite to u prijavnom obrascu.
Jesu li informacije o javnom prijevozu dostupne na odgovarajući način za osobe s invaliditetom (npr. Brailleovo pismo, jesu li u lako čitljivom formatu i na lako čitljivom jeziku, jesu li na odgovarajućoj visini za osobe u invalidskim kolicima)?	☐	☐	☐	Ako da, molimo navedite to u prijavnom obrascu.
Jesu li utvrđene druge mjere?	☐	☐	☐	Ako da, molimo navedite to u prijavnom obrascu.

PRISTUPAČNOST INFORMATIVNIH I KOMUNIKACIJSKIH AKTIVNOSTI

Jesu li informacije dostupne u formatu jednostavnom za čitanje (natpisi, mrežne stranice, brošure, upute itd.)?	☐	☐	☐	Ako da, molimo navedite to u prijavnom obrascu.
Je li predviđena dostupnost proizvoda informacijsko-komunikacijske tehnologije za osobe s invaliditetom?	☐	☐	☐	Molimo vas da se u prijavnom obrascu pozovete na posebne tehničke specifikacije ili zahtjeve u pogledu pristupačnosti i vrstu invaliditeta u pitanju.
Je li osiguran fizički pristup informacijsko-komunikacijskoj tehnologiji, uključujući prostor katova, pristup, prostranost, opseg dohvata i vidljivost?	☐	☐	☐	Molimo vas da se u prijavnom obrascu pozovete na fizički pristup koji je osiguran za osobe u invalidskim kolicima.
Jesu li utvrđene druge mjere?	☐	☐	☐	Ako da, molimo navedite to u prijavnom obrascu.

¹⁵ Npr. za ukrcaj putnika u invalidskim kolicima, sigurnosna zaštita za osobe u invalidskim kolicima, prostor za korisnike invalidskih kolica i mogućnost kretanja u vozilu.

PRILOG 3.

Provedba procjene učinaka na načelo nediskriminacije – pomoćni alat za prijavitelje i korisnike

Procjenu učinaka na načelo nediskriminacije uglavnom provode državna tijela i tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave kako bi unaprijedila usluge za korisnike. Zahvaljujući procjeni moguće je razmotriti na koji će način politika/mjera ili usluga utjecati na različite zakonom zaštićene skupine. Tom se procjenom mogu utvrditi i ukloniti prepreke u pružanju usluga za različite skupine korisnika. Procjene pomažu u otvaranju usluga novim skupinama i unaprjeđenju usluga u fazama pripreme, uštede u pogledu novca i vremena s obzirom na to da se usluge na samom početku formuliraju na pravi način.

U procjenama učinaka uzimaju se u obzir sve informacije o usluzi, politici/mjeri ili strategiji iz perspektive nediskriminacije i ravnopravnosti, a potom se izrađuje plan aktivnosti kojim se osiguravaju najbolji rezultati za zaposlenike tijela i krajnje korisnike usluga.

Procjene učinaka trebaju biti proporcionalne:

- opsegu usluge/politike/strategije
- raspoloživim resursima
- broju ljudi na koje usluge/politike/strategije utječu
- opsegu učinka
- ranjivosti ljudi/skupina na koje utječe.

Što je veći potencijalni negativni učinak predložene politike na skupinu koju treba zaštititi (npr. osobe s invaliditetom), to je ta skupina u promatranom kontekstu ranjivija.

Pitanja koja treba razmotriti pri provedbi procjene učinaka:

1. Objasnite predmet procjene: procjenjujete li uslugu kao dio neke politike ili politiku (npr. strategiju) u cijelosti? Procjenjujete li projekte unutar usluge/politike?
2. Prikupite podatke, provedite konzultacije i procijenite ih: postoje li razlike u korištenju usluga između različitih skupina? Ima li svatko jednake dobrobiti od korištenja usluge? Je li uključen širok raspon zaposlenika ili volontera?
3. Utvrdite stvarne i potencijalne učinke na sve skupine koje štiti zakon o suzbijanju diskriminacije: kako bi promjene mogle utjecati na različite korisnike usluga ili zaposlenike? Javljaju li se propusti/pogreške u znanju ili podacima?
4. Plan aktivnosti za poboljšanje pristupa i mogućnosti: mogu li se negativni učinci smanjiti? Mogu li se ukloniti prepreke? Kako se može poboljšati pristup uslugama za sve skupine i kako se može unaprijediti usluga?
5. Pratite i ocjenjujte napredak: što se poboljšava kao rezultat aktivnosti? Što treba poboljšati? Koja se nova pitanja javljaju? Procjena učinaka na načelo nediskriminacije mora se redovito analizirati.

PRILOG 4.

Obrazac za provedbu procjene učinaka na načelo nediskriminacije

Naziv procjene učinaka	
Državno tijelo/jedinica lokalne ili područne (samo)uprave	
Predmet procjene učinaka¹	

¹ **Ciljne skupine procjene učinaka:**

U ovom se odjeljku objašnjava predmet procjene:

- Koji su glavni ciljevi mjere, usluge ili aktivnosti?
- Tko provodi, primjenjuje ili pruža mjere, usluge ili aktivnosti? Navedite postoji li jedno nadležno tijelo ili više njih. Navedite postoje li druge organizacije pružatelji usluga na temelju ugovora o javnoj nabavi ili partnerskog sporazuma.
- Na koji je način predmet procjene povezan s ostalim uslugama?
- Na koga utječu mjere, usluge ili aktivnosti? Na koji se način pružaju, provode ili primjenjuju? Tko su vanjski i interni korisnici usluga (skupine, zajednice, organizacije i sl.)?
- Koje rezultate želite postići, zašto i za koga? Npr. koje usluge želite pružiti? Koje izmjene ili poboljšanja želite uvesti? Koje bi se koristi trebale javiti?

2. Pregled informacija, analize stanja ravnopravnosti i potencijalnih aktivnosti

Skupine prema Zakonu o suzbijanju diskriminacije	Podaci ¹ Sažetak podataka o korisnicima usluga i/ili zaposlenicima	Uključivanje ² Povratne informacije korisnika usluga i zaposlenika	Učinak ³ Utvrđeni učinci na temelju podataka i povratnih informacija (stvarni i potencijalni)	Aktivnosti ⁴ Sve potencijalne aktivnosti kojima se: <ul style="list-style-type: none"> ■ promiču jednake prilike ■ suzbija diskriminacija ■ potiču dobri odnosi.
RASA, ETNIČKA PRIPADNOST ILI BOJA KOŽE				
SPOL				
JEZIK				
VJERA				
POLITIČKA ILI OSTALA UVJERENJA				
NACIONALNO ILI SOCIJALNO PODRIJETLO				
IMOVINSKO STANJE				

¹ **Podaci:** Koji su podaci o učinku mjera/usluga/odluka na zaštićene skupine dostupni? Koji su još dokazi potrebni? (Npr. druga istraživanja ili rad sa zaštićenim skupinama.) Što znate o potrebama, pristupu uslugama i rezultatima? Naglasak treba biti na pojedinačnim skupinama, npr. tko se koristi uslugom? Tko se ne koristi uslugom i zašto? Postoje li razlike u rezultatima? Zašto? Jesu li uočljive neke važne demografske promjene ili trendovi na lokalnoj razini? Što bi mogli predstavljati? Pokazuju li podaci o praćenju da bilo kakve mjere ili prakse stvaraju problem za bilo koje skupine? Postoje li neki ciljevi u smislu ravnopravnosti? Kako se mjere postignuća? Ima li usluga pozitivan ili negativan učinak na posebne skupine ili zajednice?

² **Uključivanje** (dionika na koje će mjera/usluga vjerojatno utjecati): Što vam članovi zajednice/predstavničkih organizacija kažu o usluzi? Postoje li neka zajednička ili različita razmišljanja predstavnika različitih skupina? Koje su vam informacije ili podaci potrebni od zajednice? Kada je i kako potrebno konzultirati predstavnike zajednice? Vodite računa o tome da: a) postupak savjetovanja odnosno konzultacija treba provesti u ranoj fazi kada je mjera/usluga u fazi izrade i odvojite dovoljno vremena za konzultacije; b) objasnite o čemu se radi u prijedlogu i zašto ga iznosite, sve kako biste dali dovoljno vremena sugovornicima da ga razmotre i da vam pruže povratne informacije; c) uzmete u obzir mišljenje sugovornika u konačnoj odluci. Utvrdite postoje li neki dionici koji nisu konzultirani i utvrdite načine kako ukloniti takve propuste.

³ **Stvarni i potencijalni učinci:** Dužnost u pogledu ravnopravnosti odnosi se na svjesno i namjerno suočavanje s očekivanim učincima na različite skupine kako bi se uklonili bilo kakvi oblici izravne ili neizravne diskriminacije. Budite realistični: nemojte pretjerivati u formuliranju mogućih rizika i negativnih učinaka. Budite detaljni i specifični: umjesto da navedete da će „politika/mjera staviti u nepovoljan položaj žene starije životne dobi“, radije navedite na koliki će postotak određene populacije utjecati ta mjera ili politika, na koji način i u kojem opsegu. Pitanja koja treba postaviti pri izradi procjene učinaka ovise o kontekstu, primjerice: a) Utječe li mjera/politika različito na jednu ili više skupina koje treba zaštititi? Kako i u kojem opsegu?; b) Postoje li dokazi da će različite skupine u nepovoljnom položaju različito (manje ili više) koristiti uslugu ili mjeru?; c) Ako se javlja negativan učinak koji različito djeluje na različite skupine, kako smanjiti takav učinak vodeći računa o ukupnim ciljevima?; d) Predstavljaju li takvi učinci nezakonitu diskriminaciju? Ako da, plan se mora promijeniti.; e) Promiču li se prijedlogom jednake prilike i/ili dobri odnosi? Ako ne, je li to moguće postići?

⁴ **Aktivnosti:** Razmotrite uklanjanje prepreka i utvrdite pozitivne aktivnosti. Ako ste utvrdili učinke, navedite koje ćete aktivnosti provesti kojima ćete ukloniti, smanjiti ili izbjeći bilo kakve negativne učinke i u najvećoj mjeri povećati pozitivne učinke ili promicati jednake prilike. Objasnite u kojoj se mjeri očekuje da će te aktivnosti umanjiti negativne učinke. Ako razmatrate uvođenje mjera za ublažavanje učinaka, navedite o kojim je mjerama riječ i u kojem se stupnju očekuje da će umanjiti utvrđene negativne učinke.

ČLANSTVO U SINDIKATU				
OBRAZOVANJE				
DRUŠTVENI POLOŽAJ				
BRAČNI/OBITELJSKI STATUS				
DOB				
ZDRAVSTVENO STANJE				
INVALIDITET				
GENETSKO NASLIJEĐE				
RODNI IDENTITET ILI IZRAŽAVANJE				
SPOLNA ORIJENTACIJA				
PROCJENA UKUPNIH UČINAKA I EVENTUALNE DODATNE PREPORUKE ¹				

¹ Procjena ukupnih učinaka i eventualne dodatne preporuke

- Provedite iskrenu i realističnu procjenu u kojoj se mjeri mogu smanjiti ili spriječiti negativni učinci uvođenjem posebnih mjera za ublažavanje učinaka. Objasnite koje će pozitivne učinke generirati provedene aktivnosti. Nastojite iskoristiti takve pozitivne učinke.
- Suprotna razmatranja: primjerice, razmatranja o razlozima za formuliranje politike/mjere, koristima koje se očekuju od njene provedbe, proračunskim ograničenjima, potrebi za sprječavanjem teže krize što se postiže uvođenjem mjere sada, a ne kasnije itd. Nakon toga treba usporediti snagu argumenata **u korist** provođenja politike/mjere **u odnosu na** eventualne dokaze o potencijalnim negativnim učincima koje takva mjera ili politika može uzrokovati.
- Postoje li dodatne preporuke? Je li potreban dodatni angažman? Treba li provesti dodatna istraživanja ili uvesti nove mjere praćenja? Treba li mijenjati i sam prijedlog?

3. Popis detaljnih podataka i/ili povratnih informacija iz zajednice koji su korišteni za pripremu procjene učinaka

Informacije (podaci, istraživanja, angažman) koje su korištene za pripremu procjene učinaka	Datum	Nedostatak u podacima	Aktivnosti za uklanjanje nedostataka: koga biste još uključili u proces? (unesite te podatke i vremenski raspored u plan aktivnosti niže u tekstu)

5. Plan aktivnosti s prioritetima

Utvrđeni učinci i skupine na koje se odnose	Planirana aktivnost	Očekivani rezultat	Pokazatelj postignuća	Vremenski okvir
Napomena: Ove se aktivnosti prenose u poslovne planove i planove pružanja usluga. Treba pratiti jesu li postignuti željeni rezultati.				

3 ODRŽIVI RAZVOJ

Održivi razvoj teži uspostavljanju ravnoteže između ekoloških, društvenih i gospodarskih ciljeva. Riječ je o sveobuhvatnom cilju Europske unije. Promicanje održivog razvoja načelo je koje se prožima kroz cijeli OPKK. Načela održivog razvoja trebaju se integrirati u svaki projekt u sklopu njegove pripreme i provedbe. Drugim riječima, na razini programa, prijavitelji trebaju pokazati ne samo kako će u najvećoj mogućoj mjeri ublažiti bilo kakve negativne ekološke učinke koji se mogu povezati s projektom (u skladu s načelom „onečišćivač plaća”), nego i kako će u najvećoj mogućoj mjeri uvećati pozitivne učinke.

Svrha ovih Uputa je pomoći prijaviteljima koji pripremaju projekte u sklopu OPKK-a da razumiju i razmotre ekološke učinke svog projekta već u ranoj fazi pripreme i da pruže potrebne informacije o tome kako će „ići korak dalje” od zakonskih obaveza. Na taj način ne samo da će stvoriti dodanu vrijednost i generirati dugoročne koristi, nego i poštivati načelo održivog razvoja koje je dio postupka prijave i predstavlja opći kriterij u odabiru svih projekata.

U uputama se navode različiti pristupi i primjeri mjera i aktivnosti na projektnoj razini koji se mogu integrirati u projekte kako bi se povećao njihov pozitivan učinak na održivi razvoj. Ističu se koristi od provedbe takvih mjera i aktivnosti te se detaljno obrazlaže kakve dokaze prijavitelji moraju podnijeti u svojim izvješćima tijekom provedbe projekta.

3.1 MINIMALNI ZAHTJEVI

Svi prijavitelji trebaju biti svjesni da poštivanje [minimalnih zakonskih odredbi](#) u pogledu održivog razvoja, uključujući i načelo „onečišćivač plaća”, predstavlja preduvjet za pristup sredstvima iz fondova te da su u tom smislu dužni priložiti pripadajuću popratnu dokumentaciju. U svakom će se pozivu navesti relevantno zakonodavstvo i pripadajući dokumenti koje su prijavitelji obavezni priložiti. Ove upute ni na koji način ne zamjenjuju takve zakonske obaveze.

Poseban odjeljak u Prijavnom obrascu za svaki poziv bavit će se horizontalnim pitanjima održivog razvoja. Odgovori na pitanja u ovom dijelu razlikovat će se od projekta do projekta, ali u svakom slučaju, minimalni zahtjevi koje propisuje nacionalno zakonodavstvo moraju biti ispunjeni.

Svi prijavitelji trebat će dokazati da njihov projekt neće imati štetne učinke na okoliš, službeno potvrditi da je ekološki neutralan i/ili opisati na koji će način projekt pozitivno utjecati na održivi razvoj. Drugim riječima, svaki će prijavitelj prilikom pripreme projekta morati razmotriti ključne čimbenike održivosti koji se navode u nastavku teksta, te, prema potrebi, razmisliti kako uvećati pozitivne učinke projekta na okoliš.

U fazi pripreme i provedbe svih projekata koji se financiraju unutar OPKK-a treba voditi računa o četirima tematskim područjima koja su utvrđena u programu:

- [zelena javna nabava \(ZJN\)](#)
- [klimatski izazovi](#) – otpornost na utjecaje klimatskih promjena (eng. climate proofing)
- [učinkovitost resursa](#) i
- [načela zelenog rasta](#).

U slučajevima kada je to primjenjivo na njihove projekte, prijavitelji trebaju razmotriti kako provesti mjere i voditi računa o učincima projekta na okoliš i načela održivog razvoja. Prijavitelji trebaju znati da će brojne mjere i aktivnosti koji se navode dalje u tekstu dugoročno (ili srednjoročno) generirati pozitivne učinke. Ako prijavitelji smatraju da određene mjere nisu ekonomski isplative ili izvedive, to moraju jasno navesti u prijavi. Recimo, u slučaju određenih projekata isplativije je i korisnije povećati [učinkovitost resursa](#), a u slučaju drugih glavne koristi tiču se poštivanja načela [zelenog rasta](#).

Najvažnije je da prijavitelji dokažu da je pitanje održivosti bilo sastavni dio razvoja projekta te da su uvijek predložena najprikladnija rješenja s obzirom na specifične okolnosti tog projekta.

Ove Upute nisu vezane uz određeni poziv. U tekstu pojedinačnih poziva i programa mogu se navesti daljnji zahtjevi. Uputama se nastoji pružiti potpora u provođenju svih financiranih aktivnosti u pogledu održivog razvoja na način koji je primjeren i proporcionalan opsegu aktivnosti. Osim toga, primjeri koji se navode dalje u tekstu spominju samo neke raspoložive mogućnosti: savjetuje se prijaviteljima da istražuju inovativne mjere i aktivnosti koje su osmišljene „po mjeri” njihovog projekta.

3.2 ŠTO SU ZELENA JAVNA NABAVA (ZJN) I ODRŽIVA NABAVA?

Svi projekti uključuju nabavu usluga, materijala i/ili proizvoda. Osim cijene, u svakom postupku nabave treba uzeti u obzir i pitanje održivosti.

Prijavitelji trebaju dokazati kako će voditi računa o ekološkim, društvenim i gospodarskim koristima u postupku nabave, što se može postići primjenom jasnih i provjerljivih ekoloških kriterija za proizvode i usluge u njihovim tehničkim specifikacijama. Sukladno horizontalnom uključivanju održivog razvoja u programe Europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESIF)²², sva javna tijela koja imaju pristup sredstvima iz fondova unutar OPKK-a, dužna su uzeti u obzir preporuke i najbolje prakse Europske unije. Savjetuje se ostalim korisnicima da se pri nabavi proizvoda i usluga koriste istim kriterijima kao i tijela iz javnog sektora.

Zelena javna nabava (ZJN) instrument je održive proizvodnje i potrošnje, a označava „postupak u kojem tijela javne vlasti nastoje nabavljati robu, usluge i radove koji imaju manji utjecaj na okoliš tijekom životnog ciklusa u usporedbi s robom, uslugama i radovima iste namjene koji bi inače bili nabavljeni²³.” Svojom odlukom o kupnji onih proizvoda i usluga koje imaju manji učinak na okoliš, javna tijela utječu na tržište te tako potiču gospodarski sektor da razvija zelene tehnologije i proizvode.

Načela ZJN-a razvijena su na razini Europske unije kako bi se lakše uključili zeleni zahtjevi u natječajnu dokumentaciju u postupcima javne nabave. S jedne strane, cilj kriterija o ZJN-u Europske unije je postići ravnotežu između utjecaja na okoliš, ekonomski najpovoljnije ponude, dostupnosti na tržištu i stupnja provjerljivosti, ali javna tijela mogu, prema svojim potrebama i razini ambicije, u natječajnu dokumentaciju uključiti sve ili samo neke zahtjeve.

Kriteriji Europske unije o ZJN-u pružaju tehničke specifikacije i opis obavezne provjere glavnih kriterija (uz gotovo minimalan dodatni napor ili troškove u smislu provjere) te detaljne kriterije kod kojih provjera treba biti temeljita te može zahtijevati dodatan angažman ili uzrokovati blagi rast troškova u donosu na ostale proizvode iste funkcionalnosti.

Prvi [Nacionalni akcijski plan za zelenu javnu nabavu](#) za razdoblje 2015. – 2017. preporučuje upotrebu europskih kriterija za zelenu javnu nabavu za kupnju sljedećih proizvoda: papir za ispis i kopiranje, motorna vozila, uredska i informatička oprema, električna energija, telekomunikacijske usluge i usluge mobilne telefonije zajedno s uređajima i usluge čišćenja. Svim se prijaviteljima strogo preporučuje da u tehničkim specifikacijama primjenjuju glavne kriterije EU-a za zelenu javnu nabavu za najmanje tri skupine proizvoda. Popis skupina proizvoda za koje su izrađeni kriteriji EU-a za ZJN dostupan je na [ovdje](#). Usto, kriteriji Europske unije daju jasne upute o potrebnim provjerama.

Više informacija o zelenoj javnoj nabavi dostupno je [ovdje](#), gdje možete naći i alate za izračun zelene nabave za uredsku i informatičku opremu, električnu energiju, vozila i uličnu rasvjetu.

²² Sporazum o partnerstvu: „Zelena javna nabava na nacionalnoj razini stavit će naglasak na proizvode i usluge koji nisu samo najpovoljniji po cijeni već koji također vode računa o održivosti i zelenom rastu. S obzirom da je hrvatski zakonodavni okvir za javnu nabavu u potpunosti prihvatio odredbe dviju europskih direktiva koje reguliraju područje zelene javne nabave, u provedbi programa će se u potpunosti primjenjivati preporuke i najbolje prakse Europske unije.“

²³ Komunikacija (COM (2008) 400) „[Public procurement for a better environment](#)“ (hrv. „Javna nabava za bolji okoliš,“)

Održiva javna nabava (OJN) vrsta je javne nabave u kojoj javna tijela pri nabavi proizvoda, usluga i radova u svim fazama projekta nastoje postići ravnotežu između gospodarskog, društvenog i ekološkog razvoja (tri stupa održivog razvoja).

Sve je veća dostupnost proizvoda i usluga koji imaju odgovarajuće eko-oznake i koji su proizvedeni ili koji se pružaju u skladu s načelima društvene odgovornosti. Kako sve više raste potražnja za takvim proizvodima i uslugama, tako raste i broj i kvaliteta ponuda. Osim toga, takvi proizvodi često imaju nacionalno ili međunarodno priznate eko-oznake, što olakšava pokretanje postupaka održive javne nabave. Takve oznake pomažu naručiteljima da uspostave ekološke i društvene kriterije koje proizvođači moraju zadovoljiti. Više informacija o eko-oznakama dostupnim u Hrvatskoj možete pronaći [ovdje](#).

Primjerice, kada god je to izvedivo, u građevinskim radovima unutar projekata u najvećoj mogućoj mjeri trebaju se upotrebljavati reciklirani materijali lokalnih dobavljača i s najvećim stupnjem održivosti.

Materijali se mogu specificirati tako da imaju manju energetska potrošnju/manji ekološki otisak, primjerice, može se specificirati:

- izgradnja upotrebom drvenih, a ne metalnih konstrukcija, pri čemu drvo za gradnju treba biti održivo i lokalnog podrijetla i/ili postoji akreditacija unutar Paneuropskog programa
- upotreba prirodnih izolacijskih materijala
- upotreba materijala koji su u većem postotku reciklirani
- ako je izvedivo, umjesto procjene pojedinačnih mjera, može se primjenjivati metoda procjene životnog ciklusa (eng. *Life Cycle Impact Assessment*) kako bi se postigli pozitivni učinci cjelokupnog projekta, za razliku od zadržavanja postojećeg stanja („uhodanog poslovanja“).

Mnoga javna tijela u Europskoj uniji u cijelom nizu gospodarskih sektora primjenjuju **metodu troškova životnog ciklusa (eng. *Life-cycle Costing* – LCC)**.

Prema propisima EU-a o javnoj nabavi, ugovor se uspješnom ponuditelju dodjeljuje prema načelu ekonomski najpovoljnije ponude ili prema načelu najbolje vrijednosti za novac. U potonjem se slučaju troškovi mogu izračunati na temelju cijelog životnog ciklusa proizvoda, usluga ili radova, a ne samo na temelju nabavne cijene. Tako se u izračun mogu uključiti i ostali troškovi vezani za upotrebu (amortizacijski troškovi), održavanje i kraj života proizvoda, usluga ili radova – to se ponekad naziva i ukupni trošak vlasništva.

Metodom LCC-a procjenjuju se troškovi imovine tijekom cijelog životnog ciklusa. U Hrvatskoj postoji zakonska obaveza primjenjivanja te metode u svim projektima javno-privatnog partnerstva (JPP).

Uobičajene tehnike računanja LCC-a koje se najčešće koriste temelje se isključivo na financijskom vrednovanju, pri čemu se procjenjuju četiri kategorije troškova: ulaganja, korištenja, održavanja i uklanjanja nakon kraja životnog vijeka.

To znači da se u obzir mora uzeti ne samo početna nabavna cijena, nego i svi budući troškovi, poput:

- troškova operativnog korištenja (potrošnja energije/vode, potrošni materijali poput tinte ili papira, troškovi čišćenja)
- troškovi održavanja
- troškovi uklanjanja/naknadna prodajna vrijednost.

U slučaju većine proizvoda, troškovi operativnog korištenja čine glavninu troškova koje je naručitelj spreman platiti. To se često odnosi i na energetske zahtjevne proizvode poput vozila, uredske i informatičke opreme, rasvjete i zgrada/građevina: u slučaju zgrada, tekući troškovi mogu iznositi i do 85% troškova životnog ciklusa tijekom ekonomskog života zgrade. Drugim riječima, iako je zgrada s višim stupnjem održivosti i energetske učinkovitosti možda skuplja u pogledu izgradnje, prije će se isplatiti i imat će viši povrat ulaganja zbog nižih operativnih troškova (npr. niži računi za grijanje, troškovi čišćenja).

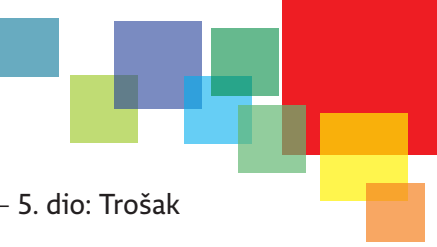
Može se primijeniti i ekološka metodologija LCC-a koja, uz 4 gore navedene kategorije, uzima u obzir i troškove za okoliš (tzv. ekološke troškove). Oni se mogu izračunati analizom procjene životnog ciklusa na okoliš, kojom se, recimo, mjeri vanjski trošak doprinosa globalnom zatopljenju uslijed emisija stakleničkih plinova. Ekološki troškovi mogu se računati i u odnosu na zakiseljavanje (mjerljivo u gramima SO₂, NO_x i NH₃), eutrofikacije (mjerljivo u gramima NO_x i NH₃), korištenje zemljištem (m²*godišnje) ili druge mjerljive učinke.

Da bi se neki ekološki trošak uveo u postupak „računanja“ LCC-a, mora se izraziti u monetarnim terminima, odnosno, mora imati kvantitativnu i monetarnu vrijednost da bi se smatrao ulaznom varijablom u analizi LCC-a. Metoda LCC-a koja uzima u obzir i ekološke učinke nije neovisna tehnika, nego ovisi o rezultatima pripadajućih analiza procjena životnog ciklusa na okoliš.

Primjer kako se ekološki vanjski čimbenici mogu uključiti u izračun troškova životnog ciklusa navodi se u [Direktivi o promicanju čistih i energetski učinkovitih vozila u cestovnom prijevozu](#) (tekst na hrvatskom jeziku) (2009/33/EZ), koja je prenesena u hrvatsko zakonodavstvo.²⁴ Sukladno Direktivi, ugovorna tijela i agencije pri nabavi vozila u cestovnom prometu moraju voditi računa o potrošnji energije i emisijama.

Jedan od načina kojim se to postiže je pripisivanje troškova ovim čimbenicima pri procjeni ponuda. Prilog Direktivi navodi niz najčešće korištenih troškova koji se u tom slučaju primjenjuju. Navode se vrijednosti troškova za emisije, udjela energije u motornim vozilima i kilometraže različitih kategorija vozila prema kojima se računaju cijene koje se uzimaju pri ocjenjivanju i uspoređivanju ponuda. Alat za izračun životnih troškova vozila daje izračun troškova životnog ciklusa na temelju usklađene metodologije prema spomenutoj Direktivi. Alat je dostupan na [ovdje](#).

²⁴ Zakon o promicanju čistih i energetski učinkovitih vozila u cestovnom prometu (NN, br. 127/13); Pravilnik o metodologiji za izračun operativnih troškova tijekom razdoblja eksploatacije vozila (NN, br. 136/13); Pravilnik o mjerilima koja se koriste u postupcima javne nabave vozila za cestovni prijevoz (NN, br. 11/14).

Primjenjiva norma u RH pod nazivom „Građevine – Planiranje uporabnog vijeka – 5. dio: Trošak životnog ciklusa” dostupna je [ovdje](#).

Postupci zelene i održive javne nabave koje pokreću javna tijela imaju niz koristi:

- ušteda energije i smanjenje emisija CO₂
- doprinos ispunjenju ekoloških ciljeva
- ako se primjenjuju metode troškova životnog ciklusa (LCC), postižu se financijske uštede u pogledu tekućih ili operativnih troškova
- dobar primjer građanima i privatnom sektoru, utjecaj na tržište
- podizanje svijesti o zaštiti okoliša
- pomaže u uspostavljanju visokih ekoloških standarda za proizvode i usluge, potiče zelene inovacije u gospodarstvu
- potiče proizvođače da u većoj mjeri nude zelene proizvode po konkurentnim cijenama pomoću široko dostupnih „zelenih” kriterija u natjecajima.

3.2.1 Obaveze korisnika

Ako prijavitelj planira primjenjivati postupke zelene i održive javne nabave, vrijedi sljedeće:

PRIJAVNI OBRAZAC	PRAĆENJE I IZVJEŠTAVANJE	DOKAZI I KONTROLE
<ul style="list-style-type: none"> ■ u odgovarajućem odjeljku prijavnog obrasca navesti u kojim će se područjima/ sektorima primjenjivati ZJN ili održiva nabava, uz pozivanje na pripadajuće kriterije EU-a o ZJN-u ■ navesti hoće li se primjenjivati klasična metoda LCC-a ili ekološka metoda LCC-a 	<ul style="list-style-type: none"> ■ izvještavati tijekom provedbe (zahtjev za nadoknadom sredstava) jesu li primijenjeni postupci zelene ili održive javne nabave i je li korisnik proveo odgovarajuću procjenu tijekom pripreme natječajne dokumentacije za nabavu prema kategoriji proizvoda ■ jasno utvrditi relevantni postupak/relevantne postupke nabave i povezati s važećim kriterijima ili pomoću metode LCC-a ■ pružiti informacije o provjeri da isporučeni proizvod/izvršeni radovi zadovoljavaju utvrđene kriterije/tehničku specifikaciju 	<ul style="list-style-type: none"> ■ dokaz da je nabavljeni proizvod u skladu s kriterijima zelene javne nabave (ZJN) ■ predmet administrativne ili terenske provjere
<p>Primjer</p>		
<ul style="list-style-type: none"> ■ korištenje ZJN-a prema kriterijima EU-a za nabavu osobnih i prijenosnih računala te zaslona (2012.) 	<ul style="list-style-type: none"> ■ tehnička specifikacija u svim natječajnim postupcima i postupcima nabave: svi proizvodi moraju biti sukladni najnovijim standardima ekoprograma „Energy star“ za energetska učinkovitost; standardi su dostupni na mrežnim stranicama: www.eu-energystar.org 	<p>Za nabavu proizvoda koji zadovoljava sljedeće zahtjeve:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ smatrat će se da je proizvod sukladan zahtjevima ako ima najnoviju verziju eko-oznake „Energy star“ ili relevantnu oznaku tipa 1 koja ispunjava navedene kriterije (npr. EU eko-oznaka "EU Ecolabel") ■ prihvatit će se i ostali dokazi, primjerice tehničke specifikacije proizvođača ili izvješće o pregledu nadležnog tijela (npr. tijelo koje je akreditirano za izdavanje izvješća o pregledu sukladno ISO 17025) kojim se potvrđuje da su ispunjeni kriteriji ■ predmet administrativne i/ili terenske provjere.

3.3 ŠTO SU KLIMATSKI IZAZOVI (ENG. CLIMATE PROOFING)?

Klimatski izazovi u smislu otpornosti na utjecaje klimatskih promjena odnose se na otpornost sektorskih ulaganja (prije svega infrastrukturnih) na predviđene (izravne i neizravne) učinke klimatskih promjena. Prijavitelji moraju poštivati primjenjive propise za građevine i ishodaženje dozvola, uključujući i lokalne urbanističke planove. Najboljom praksom smatrat će se oni projekti koji znatno unaprijede otpornost lokacija na klimatske promjene. To bi uključivalo smanjenje površinskog otjecanja voda, bolje upravljanje rizikom od poplava, unaprjeđenje pogona za obradu otpadnih voda ili poboljšanje kvalitete sustava otjecanja oborina, te unaprjeđenje zelene infrastrukture i izvan granica projektne lokacije kako bi se smanjilo zagrijavanje gradova.

Prijavitelji mogu razmotriti korištenje određenih mjera/politika koje se mogu podijeliti u tri kategorije: sive (tehnološke), zelene (ekološke, na temelju zaštite okoliša) i meke (upravljačke, usmjerene na ponašanje i informacije). Mogućnosti u građevinskom sektoru uglavnom pripadaju skupini sivih mjera, npr. čvrsta konstrukcija i projektiranje koji omogućavaju bolju izolaciju ili pasivne sustave hlađenja, kao i mogućnosti zaštite od oluja i oborina. U nekim se slučajevima sive mjere mogu zamijeniti zelenima, npr. zeleni krovovi mogu pružiti izolaciju od topline i upiti višak vlage. Većina mogućnosti koje se tiču adaptacija zgrada mogu se provesti unutar ciklusa održavanja ili se mogu uključiti u projektiranje novih građevina. Za gospodarstvo su bitne meke i sive mjere. Meke mjere uključuju specifične kampanje podizanja svijesti/informiranja ili edukacija kako bi se pomoglo poduzećima u izradi vlastitih strategija adaptacije. Sive mjere uključuju sve mjere koje se tiču adaptacija građevina (uredskih prostora i industrijskih pogona) i opće infrastrukture (prilazne ceste sjedištu ili pogonima poduzeća, vlastiti pogoni za proizvodnju energije i sl.). U turističkom sektoru većina relevantnih mjera su sive. U ovom se slučaju meke mjere odnose na marketinške i informativne kampanje. U mnogim slučajevima mogućnosti adaptacija uključivat će koristi u postojećim klimatskim uvjetima, npr. energetska učinkovito hlađenje.

Tijekom postupka procjene utjecaja na okoliš za sve zahvate koji podliježu proceduri procjene utjecaja na okoliš – PUO (eng. *Environmental Impact Assessment* – EIA) i strateške procjene utjecaja na okoliš – SPUO (eng. *Environmental and Social Impact Assessment* – SEIA) treba procijeniti na koji način planirani zahvat utječe na klimatske promjene, odnosno kako klimatske promjene mogu utjecati na planirani zahvat. Smjernice EK-a dostupne su [ovdje](#). Osim toga, postoje i smjernice za voditelje projekata o tome kako osjetljiva ulaganja učiniti otpornima na klimu. Više informacija o politikama klimatskih promjena dostupno je [ovdje](#).

[Europska platforma o prilagodbi klimatskim promjenama \(Climate-ADAPT\)](#) alat je koji pruža pristup podacima i omogućava razmjenu podataka i informacija o očekivanim klimatskim promjenama u Europi, postojećim i budućim osjetljivim regijama i sektorima, europskim, nacionalnim i međunarodnim strategijama i aktivnostima prilagodbe, studijama slučajeva i potencijalnim mogućnostima prilagodbe te alatima koji pomažu u planiranju prilagodbe.

Neki primjeri koji „idu korak dalje“ od zakonskih obaveza su:

- upotreba održivih sustava odvodnje (eng. *Sustainable Drainage Systems* – SuDS): prirodan način upravljanja odvodnjom koji se treba razmotriti u slučaju novih prostornih zahvata
- integriranje sustava pasivne ventilacije u zahvate, čime se smanjuje potreba za umjetnim hlađenjem (klimatizacijski uređaji) u ljetnim mjesecima
- krajobrazna arhitektura: aktivnosti trebaju omogućiti otpornost na vruća ljeta i vlažne zime. Moguće je predvidjeti i područja u hladu te vizualno i ekološki poboljšati izgled područja uz vodene tokove.
- postavljanje zelenih krovova: glavni razlog za postavljanje zelenog krova unutar projekta je povećanje bioraznolikosti na nekoj lokaciji, čime se smanjuje negativan ekološki učinak projekta. Javljanju se i druge koristi, npr. dobra toplinska i zvučna izolacija, filtracija zraka, smanjenje i ublažavanje otjecanja uslijed kiše.

Neke mjere kojima se povećava otpornost na klimatske promjene mogu pokazati koristi i u postojećim klimatskim uvjetima, npr. energetske učinkovito hlađenje ili dodatne zelene površine u gradovima.

3.3.1 Obaveze korisnika

Ako prijavitelj planira koristiti mjere kojima se povećava otpornost na klimatske promjene tijekom provedbe projekta, vrijedi sljedeće:

PRIJAVNI OBRAZAC	PRAĆENJE I IZVJEŠTAVANJE	DOKAZI I KONTROLE
<ul style="list-style-type: none"> u odgovarajućem odjeljku prijavnog obrasca navesti koji će elementi u projektiranju maksimalno iskoristiti mjere kojima se odgovara na klimatske izazove i kako 	<ul style="list-style-type: none"> izvještavati tijekom provedbe (zahtjev za nadoknadom sredstava) o relevantnim elementima i njihovom izvršenju, uz povezivanje s pripadajućim specifikacijama i dokumentacijom o radovima čuvati svu dokumentaciju o praćenju rezultata 	<ul style="list-style-type: none"> dokaz da je utvrđeni element izvršen sukladno inicijalnim tehničkim specifikacijama i da su izdani odgovarajući certifikati/potvrde predmet administrativne ili terenske provjere
Primjer		
<ul style="list-style-type: none"> izrada Strategije ventiliranja i instalacija pasivnih sustava hlađenja ili ventilacija kombiniranog tipa (prirodna i mehanička ventilacija) na temelju strategije 	<ul style="list-style-type: none"> novi nacrt/projekt zgrade s pasivnim sustavom hlađenja izvještavati o strategiji ventiliranja (prema potrebi) i o napretku tijekom provedbe projekta (zahtjev za nadoknadom sredstava), uključujući i detalje o relevantnim elementima i njihovom izvršenju, uz povezivanje s relevantnim uslugama i dokumentacijom o radovima/uslugama arhitekta, inženjera građevine i strojarstva, stručnjaka i izvođača) pratiti i izvještavati o integriranju arhitektonskih, mehaničkih i kontrolnih elemenata pratiti i izvještavati o postupku instalacije sustava postaviti sustav praćenja nakon instalacije koji će, u najmanju ruku, biti godišnji sustav kako bi se mogla uvesti poboljšanja i kako bi se prikupile povratne informacije stanara ili korisnika te koristile kao najbolja praksa 	<ul style="list-style-type: none"> dokaz da su utvrđeni sustavi i tehnologije ispravno instalirani i da se ispravno upotrebljavaju čuvati evidenciju o praćenju djelovanja predmet administrativne i/ili terenske provjere

3.4 KAKO POBOLJŠATI UČINKOVITOST RESURSA U PROJEKTU?

Prijavitelji trebaju razmotriti kako učinkovito koristiti ključne resurse (energija, voda, materijali i otpad) u poslovnim procesima i proizvodima te trebaju utvrditi mogućnosti za unaprjeđenje razvoja i inovacija u procesima. To može uključivati ulaganja u nove i inovativne strojeve koji mogu poboljšati učinkovitost, primjerice zračni kompresori, uređaji za optimizaciju napona, poboljšana ambalaža, optimizacija prometnih ruta ili zamjena postojećih materijala onima s manjim ekološkim otiskom.

Kada je riječ o velikoj infrastrukturi, prijavitelji bi trebali iskoristiti sve mogućnosti kako bi se resursima koristili učinkovitije, što može dovesti i do znatnih ušteda. Treba usvojiti i primjenjivati metode kojima se smanjuje korištenje nepotrebnih sirovina.

Sekundarni i reciklirani materijali mogu se upotrebljavati tijekom izgradnje i adaptacija kada god je moguće. Upotreba takvih materijala djeluje pozitivno na okoliš iz dva razloga: 1. smanjuje se količina otpada koja će završiti na odlagalištu i 2. smanjuje se potreba za proizvodnjom novih materijala te tako štede energija i prirodni resursi. Upotrebom recikliranog materijala u krugu gradilišta („na licu mjesta”), smanjuju se i troškovi prijevoza, energije i emisija.

Sve postojeće građevine ili infrastrukturu u krugu gradilišta treba pokušati reciklirati. Ako nisu dostupni reciklirani materijali, treba ispitati mogućnosti upotrebe recikliranih materijala. Mogu se postaviti ciljevi u smislu upotrebe sekundarnih materijala. Prijavitelj kasnije može pratiti ispunjavanje postavljenih ciljeva.

3.4.1 Građevine

Prijavitelj je dužan u odgovarajućem odjeljku prijavnog obrasca navesti podatke o provedenoj procjeni te, ako je izvedivo, uključiti podatke o energetske pregledu i postupku izdavanja certifikata, analizi troškova i koristi, troškova životnog ciklusa itd. Prijavitelji trebaju predložiti kako su maksimalno iskoristili mogućnosti da poboljšaju učinkovitost resursa smanjenjem potrošnje energije i vode te smanjenjem stvaranja otpada.

Svi projekti moraju biti u skladu s nacionalnim propisima o energetske učinkovitosti. Popis pripadajućih nacionalnih propisa nalazi se [ovdje](#). Ako projekti uključuju građevinske radove, prijavitelji moraju voditi računa o energetske učinkovitosti u fazi projektiranja, ovisno o topografiji lokacije. S energetske točke gledišta, u bilo kakvom projektu izgradnje ili adaptacije treba razmotriti sljedeće:

- mogućnosti povećanja zaštite od vjetra
- učinkovitu izolaciju zgrade
- naglasak na kvaliteti materijala i smanjenje potrošnje energije i ugljičnog otiska
- energetske učinkovitu rasvjetu
- energetske učinkovito grijanje, npr. ugradnju uređaja energetske razreda A i više, npr. energetske učinkovite bojlere/kotlove s kombiniranim jedinicama za proizvodnju topline i električne energije
- mogućnost korištenja energetske učinkovitih izvora
- optimalne troškove životnog ciklusa.

Umjesto provedbe pojedinačnih mjera, moguće je koristiti se izračunom kojim se dokazuju pozitivni učinci cijelog projekta u odnosu na zadržavanje postojećeg stanja. Uglavnom se u izračun uvrštavaju sljedeće ulazne varijable:

- energetska modeliranje životnog ciklusa (eng. *Life Cycle Energy Modeling* – LCEM)
- analiza troškova životnog ciklusa
- ukupna potražnja za primarnom energijom i udio obnovljive primarne energije
- potražnja za pitkom vodom i izračun smanjenja otpadnih voda.

Povećanjem energetske učinkovitosti generira se cijeli niz prednosti: smanjenje operativnih troškova, konkurentna prednost na tržištu i smanjenje negativnih učinaka na okoliš.

3.4.2 Nove građevine

Moraju biti ispunjeni svi uvjeti iz [Tehničkog propisa o racionalnoj uporabi energije i toplinskoj zaštiti u zgradama](#) (u velikoj mjeri odgovara uvjetima koji moraju biti ispunjeni za ishođenje energetske certifikata razine B). Drugim riječima, to znači da projekt mora ispuniti minimalne uvjete u pogledu energetske učinkovitosti kako bi se smatrao neutralnim.

Primjeri dodatnog angažmana za povećanje učinkovitosti resursa:

- poštivanje uvjeta za ishođenje energetske certifikata A (npr. projekt „[Šparne hiže](#)“)
- dobrovoljno usklađivanje s nacionalnim normama za postizanje gotovo nulte energije, čak i ako ne postoji zakonska obaveza za to. Norme će se primjenjivati na zgrade u javnom vlasništvu od 2018., a za privatne zgrade od 2020. Više informacija dostupno je na [sljedećoj poveznici](#).
- integriranje obnovljivih izvora energije u razvoj projekta
- primjena pasivnog dizajna kako bi se smanjila potreba za umjetnim izvorima topline, rasvjete i hlađenja
- ugraditi proizvode kojima se štedi potrošnja vode (sanitarni čvorovi, slavine, glave tuševa)
- ugraditi sustave za recikliranje potrošne vode (tzv. siva voda)
- plan za odvojeno prikupljanje i skladištenje otpada u poslovnom krugu objekta i sigurno prikupljanje takvih materijala.

3.4.3 Renoviranje i adaptacije

Pojmom građevinske adaptacije opisuje se cijeli niz aktivnosti, od manjih zahvata u prostoru do zamjene instalacija i fasada kojima se mijenja unutrašnji i/ili vanjski prostor zgrade, ali isključuje rušenje i ponovnu izgradnju. Osim što se odnose na strukturne popravke i uljepšavanje unutrašnjeg i vanjskog izgleda građevine, adaptacijama se poboljšava prostor za boravak i stanovanje, primjerice uvode se novi procesi (npr. novi uređaji za kuhanje), poboljšava osjećaj ugodnosti (npr. izmjena ventilacijskog sustava) ili moderniziraju ostale usluge (npr. kontrola centraliziranih sustava u zgradi).

Sve adaptacijske aktivnosti, bez obzira na veličinu zahvata, mogu dovesti do smanjenja emisija ugljika. Uglavnom se to postiže povećanjem energetske učinkovitosti u adaptiranom objektu poboljšanjem toplinske izolacije fasade i smanjivanjem potrošnje energije za rasvjetu, grijanje, hlađenje i upotrebu opreme. Može se odnositi i na promjenu korištenog goriva i stvaranje električne energije u sklopu objekta. Mogu se primijeniti i pasivne mjere, npr. iskorištavanje dnevnog svjetla i hlada, prirodna ventilacija, ovisno o opsegu planiranih adaptacija. Prijavitelji moraju biti svjesni da će „klasične“ adaptacije često dovesti do povećanja produktivnosti, odnosno veće potrošnje energije i emisija ugljika, i u takvim slučajevima svi prijavitelji trebaju razmotriti načine ublažavanja takvih učinaka, primjerice uključivanjem mjera smanjenja emisija ugljika već u fazi projektiranja. Prijavitelji mogu provesti pripadajuću procjenu prije početka radova kako bi dobili potrebne podatke za fazu projektiranja.

Energetski pregled je obavezan u slučaju renoviranja ili adaptacijskih radova na zgradama u javnom vlasništvu, zgradama otvorenim za javnost ili velikih poduzeća.

Učinkovitost resursa može se povećati tijekom renoviranja objekta na sljedeće načine: ispunjenjem zahtjeva iz energetskog pregleda/procjene prije adaptacije koji se odnose na planirane radove

- primjenjivanjem mjera smanjenja emisija ugljika u fazi projektiranja renovacije, što dovodi do smanjenja procijenjene potrošnje energije u adaptacijama „klasičnog“ tipa. Primjerice, mogu se primijeniti mjere uštede energije za elemente reguliranog opterećenja (grijanje, hlađenje, rasvjeta, ventilacija).
- povećanjem energetske učinkovitosti dodavanjem novih tehnologija u postojeće sustave, uključujući i postavljanje zelenih krovova
- smanjenjem potrošnje energije i emisija ugljika unutrašnjim uređenjem
- ugradnjom uređaja kojima se štedi potrošnja vode (sanitarni čvorovi, slavine, glave tuševa)
- primjenjivanjem metode cjelokupnih troškova životnog ciklusa kao potpore za smanjenje emisija ugljika
- postizanjem uštede od 20% u energetske učinkovitosti poboljšanjem toplinske izolacije i smanjenjem potrošnje energije.

3.4.4 Industrijski procesi

U nastavku teksta navode se neki primjeri mjera i aktivnosti energetske učinkovitosti koji će dovesti do smanjenja operativnih troškova:

- primjena relevantnih preporuka, ako je tijekom provedbe projekta zakonski propisan energetski pregled
- u slučaju malih i srednjih poduzeća (MSP), obavljanje energetskog pregleda i primjena pripadajućih preporuka u fazi projektiranja
- primjena najbolje raspoložive tehnike (NRT) sukladno [Direktivi o industrijskim emisijama](#) (2010.). Popis najboljih raspoloživih tehnika po industrijskim sektorima navodi se u referentnim dokumentima o NRT-u koji su dostupni na [sljedećoj poveznici](#).

- primjena energetske neintenzivnih tehnologija, integriranje tehnologija za recikliranje energije i obnovljive energije u projekt
- pregled lokacije kako bi se provjerila potrošnja vode i uspostavio plan učinkovitog gospodarenja vodom
- primjena aktivnosti za uštedu vode, npr. smanjenje vodenog toka, izmjena opreme ili ugradnja uređaja za uštedu vode, zamjena postojeće opreme opremom koja osigurava učinkovito gospodarenje vodom
- primjena metoda obrade i recikliranja vode
- upotreba vode koja nije pitka (npr. kao kondenzat u klimatizacijskim uređajima, u rashladnim tornjevima, kišnica) u industrijske svrhe
- upotreba sustava hlađenja kojima se štedi potrošnja vode i poboljšava rad rashladnih uređaja
- primjena procesa u kojima se voda uopće ne upotrebljava.

3.4.5 Prijevoz

Ako je primjenjivo, prijavitelji trebaju predočiti kako su osmislili i locirali projekt tako da potiče smanjenje upotrebe osobnih automobila i potiče pješaćenje, biciklizam i korištenje javnog prijevoza. Primjerice, zahvat se može planirati u područjima u kojima se postojeća infrastruktura i usluge mogu iskoristiti na bolji način.

Primjeri dodatnih mogućnosti vezanih za prijevoz:

- u fazi projektiranja predvidjeti prostor za parkirališta za bicikle, svlačionice, prostor za tuširanje, skladište
- nabava vozila na alternativni pogon
- korištenje željezničkog prijevoza za dostavu teških materijala, planiranje kombiniranja isporuke (dostava više narudžbi odjednom) kako bi se smanjila kilometraža, ako je izvedivo
- nabava autobusa s niskom emisijom CO₂, na hibridni ili plinski pogon ili nabava autobusa na biogoriva²⁵.

3.4.6 Promicanje obnovljivih izvora energije

Nakon što prijavitelji razmotre sve mogućnosti u pogledu projektiranja i operativnih mjera, mogu uzeti u obzir ugradnju tehnologija za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora, npr. solarni sustavi za zagrijavanje vode, solarni paneli, biomasa, vjetroturbine.

Raspoložive informacije o obnovljivim izvorima energije u energetske, strateške i zakonodavnom okviru Republike Hrvatske dostupne su na službenim mrežnim stranicama Ministarstva gospodarstva kao tijela državne uprave nadležnog za energetiku: <http://www.mingo.hr/page/kategorija/obnovljivi-izvori-energije-i-energetska-ucinkovitost>.

²⁵ Informacije o dostupnim tehnologijama, postupcima nabave i studijama slučajeva dostupne su na mrežnim stranicama: <http://www.clean-fleets.eu/>;

Sve relevantne informacije, statistički podaci, izvješća, studije, strateške i zakonodavne odrednice te sastavnice politike obnovljivih izvora energije u Europskoj uniji dostupne su na službenim mrežnim stranicama [Uprave za energetiku Europske komisije](#).

Neki primjeri koje prijavitelji trebaju razmotriti:

- integriranje obnovljivih izvora energije u razvoj projekta
- ugradnja novih tehnologija obnovljivih izvora energije u postojeće sustave grijanja
- upotreba obnovljivih izvora energije za grijanje i hlađenje, uključujući i upotrebu instalacija na biomasu, na temelju izračuna predviđene potrošnje grijanja²⁶, upotreba podzemnih dizalica topline u skladu s procjenom izvedivosti za lokaciju i odabirom tehnologije
- upotreba vozila i strojeva na alternativni pogon, uključujući prijevoz na „zeleni” pogon.

²⁶ Sustavi prevelikih dimenzija povećavaju kapitalne troškove, smanjuju uštede emisija ugljika i zahtijevaju više prostora. Prijavitelji bi trebali pažljivo razmotriti prednosti i nedostatke temeljnog i vršnog opterećenja te trebaju optimizirati strategiju odabira dimenzija.

3.4.7 Obaveze korisnika

Ako prijavitelj planira maksimalno iskoristiti mogućnosti za povećanje učinkovitosti resursa, vrijedi sljedeće:

PRIJAVNI OBRAZAC	PRAĆENJE I IZVJEŠTAVANJE	DOKAZI I KONTROLE
<ul style="list-style-type: none"> u odgovarajućem odjeljku prijavnog obrasca navesti kojim će se elementima u projektiranju maksimalno iskoristiti učinkovitost resursa i kako. Pozovite se na eventualne obavljene energetske preglede ili ostale prethodne procjene o korištenju resursa. 	<ul style="list-style-type: none"> izvještavati tijekom provedbe (zahtjev za nadoknadom sredstava) o vrsti mjera kojima se povećava učinkovitost resursa i njihovom zaključenju, uz povezivanje s relevantnim specifikacijama proizvođača i dokumentacijom o radovima čuvati svu dokumentaciju o pregledima i izdavanju certifikata 	<ul style="list-style-type: none"> dokaz da je nabavljeni proizvod u skladu s početnim specifikacijama i da posjeduje određene certifikate predmet administrativne i/ili terenske provjere
Primjer		
<ul style="list-style-type: none"> ugradnja tehnologije za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora 	<ul style="list-style-type: none"> izvještavati tijekom provedbe (zahtjev za nadoknadom sredstava) o nabavljenoj i instaliranoj tehnologiji, uključujući sve provjere i podatke o certifikatima i energetskom pregledu, ako je izvedivo 	<ul style="list-style-type: none"> dokaz da se tehnologija primjenjuje ispravno i da je ispravno instalirana. Kao dokaz o količini proizvedene energije koriste se specifikacije proizvođača. Treba predočiti dokaz o neovisnoj provjeri kojom se potkrepljuje izjava proizvođača. Mogu se primijeniti i predviđanja/projekcije proizvođača ako se može dokazati da su mjerljive i da su potvrđene u neovisnoj procjeni. U slučaju novih i inovativnih tehnologija koje još nisu bile predmet neovisne procjene koristit će se niža vrijednost procijenjene godišnje proizvodnje (u kWh). predmet administrativne i/ili terenske provjere

3.5 HORIZONTALNE MJERE I AKTIVNOSTI

Svi prijavitelji mogu razmotriti meke aktivnosti i mjere koje su primjenjive za njihovo okruženje i kojima se promiče učinkovitost resursa, iako možda nisu izravno vezani za projekt, primjerice:

- primjena mjera za smanjenje potrošnje energije (npr. u prijevozu/prometu, za grijanje i hlađenje, regulacije sustava da se aktivira pri određenoj temperaturi)
- poboljšanja rasvjete, pregled postojeće rasvjete i aktivnosti kojima se unaprjeđuje učinkovitost resursa, npr. izmjene u praksi gašenja svjetala, iskorištavanje prirodnog dnevnog svjetla, optimizacija postojeće rasvjete
- instalacija sustava za mjerenje i praćenje energije
- bolja upotreba centraliziranih sustava u zgradi, tj. upoznavanje svih krajnjih korisnika s centraliziranim funkcijama kako bi ih znali upotrebljavati
- primjena edukativnih mjera energetske upravljanja, npr. uključivanje zaposlenika u program, informativne kampanje o prednosti gašenja svjetala i sl.
- primjena edukativnih mjera boljeg gospodarenja vodom i očuvanja vode, npr. uključivanje zaposlenika u edukativni program, praćenje eventualnog curenja/puknuća, praćenje potrošnje vode
- provedba komunikacijskih i motivacijskih aktivnosti o energetske učinkovitosti na radnom mjestu/izvan kućanstva (npr. postavljanje informativnih plakata i natpisa, postavljanje mjerila, ciljeva, oznaka, organizacija edukacije)
- nabava uredske i informatičke opreme koja omogućava uštedu energije, što postaje standardna praksa, ili energetske pregled opreme
- provedba strategije energetske učinkovitosti na razini uprave
- provedba strategije smanjenja i sprječavanja stvaranja otpada ili primjena plana gospodarenja otpadom u poslovnom krugu (eng. *Site Waste Management Plan* – SWMP)
- provedba edukativnih programa o gospodarenju otpadom
- pregled ekoloških inovacija s analizom troškova i koristi kako bi se utvrdile manjkavosti u pogledu resursa (sirovine, energija, voda itd.) i utvrdile potencijalne uštede za mala i srednja poduzeća
- uspostava i promicanje učinkovitih opskrbnih lanaca na lokalnoj razini
- akreditacija po normi ISO 14001 ili sustavu EMAS (više informacija dostupno je [ovdje](#))
- primjena načela energetske učinkovitosti u politici korporativne društvene odgovornosti (KDO)
- usvajanje plana prijevoza koji uključuje dijeljeni prijevoz i informacije o voznim redovima i korištenju javnog prijevoza.

Primjeri dobre prakse dostupni su [ovdje](#).

3.5.1 Obaveze korisnika

Ako prijavitelj planira maksimalno iskoristiti mogućnosti za povećanje učinkovitosti resursa uvođenjem tzv. mekih mjera tijekom provedbe projekta, vrijedi sljedeće:

PRIJAVNI OBRAZAC	PRAĆENJE I IZVJEŠTAVANJE	DOKAZI I KONTROLE
<ul style="list-style-type: none">u odgovarajućem odjeljku prijavnog obrasca navesti koje će vrste mekih mjera prijavitelj primijeniti; pozvati se na specifične strateške dokumente	<ul style="list-style-type: none">izvještavati tijekom provedbe (zahtjev za nadoknadom sredstava) o vrsti primijenjenih mekih mjera i napretku u provedbičuvati svu dokumentaciju vezanu za nabavu proizvoda i usluga, čak i ako troškovi nabave nisu uključeni u projekt koji se financira unutar OPKK-ačuvati svu dokumentaciju vezanu za strategije, politike/mjere, edukaciju, komunikacijske aktivnosti i sl.	<ul style="list-style-type: none">dokaz da postoji relevantna strategija/strateški dokument i da se ažurirajupredmet administrativne i/ili terenske provjere

Primjer		
<ul style="list-style-type: none">■ priprema, provedba ili unaprjeđenje politike smanjenja potrošnje energije	<ul style="list-style-type: none">■ izvještavati tijekom provedbe (zahtjev za nadoknadom sredstava) o mjerama, njihovoj primjeni i praćenju. Redovito informiranje o pripadajućim aktivnostima koje su provedene tijekom razdoblja izvještavanja, ako je primjenjivo.	<ul style="list-style-type: none">■ izrada politike specifične za korisnika, pisani dokaz da je Upravni odbor usvojio tu politiku ili izjava zakonskog predstavnika ako je poduzeće u fazi razvoja■ dokaz o provedbi kroz plan praćenja■ ako je riječ o poboljšanjima postojećeg sustava, dokaz o početnoj situaciji i pregled trenutnog stanja te utvrđeni plan aktivnosti. Dokazi o dogovorenim poboljšanjima ili unaprjeđenjima i o aktivnostima koje to podupiru, uz pisanu potvrdu da je poduzeće usvojilo plan poboljšanja ili provedbu određenih aktivnosti.■ predmet administrativne i/ili terenske provjere
<ul style="list-style-type: none">■ primjena/poboljšanje sustava upravljanja okolišem (EMS)	<ul style="list-style-type: none">■ izvještavati tijekom provedbe (zahtjev za nadoknadom sredstava) o primjeni ili poboljšanja sustava EMS-a■ podnošenje dokumenta o ishođenju certifikata	<ul style="list-style-type: none">■ službena izjava tijela zaduženog za EMS kojom se potvrđuje da je uspješno usvojen ili poboljšan sustav upravljanja okolišem, sukladno dogovorenoj specifikaciji. Dokument o ishođenju certifikata mora sadržavati detalje o tome kako će poduzeće pratiti i bilježiti emisije ugljika i potvrditi da je njihov EMS u najmanju ruku na razini norme ISO14001.■ predmet administrativne i/ili terenske provjere

3.6 NAČELA ZELENOG RASTA

3.6.1 Zelena infrastruktura

Zelena infrastruktura (ZI) odnosi se na cijeli niz prirodnih i umjetnih vodenih (plavih) i zelenih prostora kojim se podržavaju prirodni ekološki procesi i generiraju ekonomske i ekološke koristi. Zelena infrastruktura obuhvaća sve od parkova, jezera i šuma pa do manjih zahvata u prostoru, poput zelenih krovova, sadnica uz cestu i područja za skladištenje vode.

Novi projekti gradnje mogu imati negativan učinak na zelenu infrastrukturu, ali mogu pružiti priliku za unaprjeđenje kvalitete, funkcionalnosti i povezanosti zelene infrastrukture.

Novi građevinski i infrastrukturni projekti gradnje zahtijevaju dozvolu koja u obzir uzima ekološke učinke. Usto, prijavitelji će možda morati provesti i procjenu utjecaja zahvata na okoliš, što može biti uvjet za dobivanje sredstava, ali bez obzira na to, prijavitelji trebaju nastojati iskoristiti sve mogućnosti da unaprijede zelenu infrastrukturu kada god je moguće, a posebice ako to može pridonijeti učinkovitijem gospodarenju površinskim vodama.

U slučaju manjih projekata može biti teže pronaći poveznice sa strateškom zelenom infrastrukturom, ali i dalje se može unaprijediti kvaliteta okoliša postavljanjem zelenih krovova, ugradnjom održivih sustava odvodnje u gradovima ili primjenom mjera povećanja bioraznolikosti.

Primjeri dodatnih mogućnosti u pogledu zelenih infrastrukturnih projekata su:

- izrada i provedba plana gospodarenja okolišem u poslovnom krugu. Plan bi trebao sadržavati upute o upravljanju okolišem za sve postupke koji se moraju poštivati tijekom pripreme lokacije, izgradnje i operativnog rada. Plan bi trebao sadržavati i obaveze korisnika tijekom postupka planiranja i detalje o provedenim konzultacijama s predstavnicima lokalne zajednice.
- provedba primjera zelene ili plave infrastrukture u manjem obujmu u fazi projektiranja. Zelena i plava infrastruktura mogu se javljati u više oblika: zelena infrastruktura može uključivati zelene krovove i zidove, vrtove, parkove, produktivni krajobraz, zelene hodnike, manje gradske livade s divljim cvijećem, pčelinje košnice i sl. Primjeri plave infrastrukture su propusni pločnici, kišni vrtovi ili održivi sustavi odvodnje u gradovima (eng. SUDS).
- aktivnosti kojima se promiče bioraznolikost u poslovnom krugu, primjerice: očuvanje prirodnih i divljih karakteristika na lokaciji, npr. postojeća zrela stabla, živice ili jezerca. U krajobraznoj arhitekturi mogu se upotrebljavati biljne vrste koje su tipične za to područje. Treba maksimalno iskoristiti mogućnosti za stvaranje novih staništa divljih vrsta na lokaciji, posebice u slučaju osjetljivih vrsta koje su možda razmještene zbog novih zahvata u prostoru.

3.6.1.1 Obaveze korisnika

Ako prijavitelj namjerava tijekom provedbe projekta koristiti zelenu infrastrukturu, vrijedi sljedeće:

PRIJAVNI OBRAZAC	PRAĆENJE I IZVJEŠTAVANJE	DOKAZI I KONTROLE
<ul style="list-style-type: none"> ■ u odgovarajućem odjeljku prijavnog obrasca navesti koji se elementi zelene infrastrukture upotrebljavaju u fazama pripreme i provedbe projekta. To se odnosi i na inicijative povrh onih koje su utvrđene kao potrebne u procjeni utjecaja zahvata na okoliš. Prema potrebi, navesti zašto je odabrana određena aktivnost. ■ opisati postupak konzultacija ili poveznice na strateške projekte zelene infrastrukture ■ opisati mjere praćenja mjera i aktivnosti za povećanje bioraznolikosti koje će se uspostaviti 	<ul style="list-style-type: none"> ■ izvještavati tijekom provedbe (zahtjev za nadoknadom sredstava) o elementima zelene infrastrukture i njihovom zaključenju ■ čuvati svu dokumentaciju o specifikacijama, ishodu certifikata i praćenju ■ usvojiti i primjenjivati plan praćenja mjera i aktivnosti za povećanje bioraznolikosti 	<ul style="list-style-type: none"> ■ dokaz da je proveden odgovarajući postupak konzultacija ■ dokaz da je utvrđeni element nabavljen/zaključen u skladu s početnim specifikacijama/detaljnim opisom i da posjeduje odgovarajuće certifikate, ako je primjenjivo ■ ako se aktivnosti odnose na povećanje bioraznolikosti, dokazi o primjeni i praćenju, uključujući i pristup evidenciji ■ predmet administrativne i/ili terenske provjere
<p>Primjer</p>		
<ul style="list-style-type: none"> ■ mjere bioraznolikosti: očuvanje zrelih stabala na lokaciji gradnje 	<ul style="list-style-type: none"> ■ utvrditi koja zrela stabla treba očuvati kao dio ukupnog krajobraza, čuvati odgovarajuću dokumentaciju ■ očuvanje zrelih stabala tijekom svih radova ■ integriranje zrelih stabala u krajobrazni projekt ■ usvojen dnevnik planiranja/praćenja, čuvanje evidencije 	<ul style="list-style-type: none"> ■ potpuna evidencija stanja prije i nakon radova ■ pristup evidenciji o praćenju ■ predmet administrativne i/ili terenske provjere

3.6.2 Standardi zelene gradnje

Prijavitelji projekata koji uključuju građevinske radove (u slučaju nove izgradnje ili adaptacija) mogu se koristiti standardima zelene/ekološke gradnje kojima dokazuju kako su ispunjeni zahtjevi u pogledu učinkovitosti resursa, klimatskih promjena, održive nabave i načela zelenog rasta. Zgrade imaju vrlo velik izravan i neizravan učinak na okoliš. One troše energiju, vodu i sirovine, stvaraju otpad i ispuštaju potencijalno štetne emisije u svim fazama izgradnje, stanovanja, adaptacija, prenamjene i rušenja. Zbog svega toga osmišljeni su standardi i certifikati zelene gradnje te pripadajući sustavi bodovanja kojima se nastoji umanjiti učinak zgrada na prirodni okoliš putem održivog projektiranja.

U Hrvatskoj trenutačno ne postoji nacionalni sustav bodovanja, ali kada je riječ o priznatim standardima zelene gradnje, programima certificiranja te klasificiranju izgradnje, na nacionalnoj razini upotrebljavaju se sljedeći sustavi:

LEED (eng. *Leadership in Energy & Environmental Design*). LEED je sustav certificiranja koji uključuje neovisnu procjenu treće strane kojom se potvrđuje da su zgrada ili četvrt izgrađeni prema strategijama kojima se nastoje postići izvrsni rezultati u glavnim područjima ljudskog zdravlja i zdravlja okoliša: održiv razvoj lokacije, ušteda vode, energetska učinkovitost i kvaliteta unutrašnjeg okoliša. Odnosi se na projektiranje, izgradnju, gradnju i uređenje unutarnjeg prostora te operativno funkcioniranje i održavanje zgrade.

BREEAM (eng. *Building Research Establishment's Environmental Assessment Method*). Metodom BREEAM procjenjuju se faze nabave, projektiranja, izgradnje i operativnog života objekta u odnosu na postavljene ciljeve. Procjenu rade neovisni ovlašteni procjenitelji. Razine BREEAM-ovih certifikata su: prolazno, dobro, vrlo dobro, izvrsno i izvanredno, a taj certifikat moguće je dobiti u brojim kategorijama, od energije do ekologije. U svim se kategorijama ocjenjuju najznačajniji čimbenici, kao što su projektiranje s niskim stupnjem učinka na okoliš, smanjenje emisija CO₂, održivost i otpornost dizajna, prilagodba klimatskim promjenama, ekološka vrijednost i zaštita bioraznolikosti. Za svaku kategoriju se dodjeljuju bodovi za ispunjenje ciljeva i njihov konačni zbroj određuje ukupnu ocjenu. Obuhvaća sve faze životnog ciklusa, npr. ocjena nove izgradnje, adaptacije ili objekta u upotebi. Smatra se da samo oni objekti s ocjenom višom od prolazne mogu imati pozitivan učinak na održiv razvoj.

DGNB (njem. *Deutsche Gesellschaft für Nachhaltiges Bauen*). Pruža objektivnan opis i procjenu održivosti zgrada i gradskih naselja. Kvaliteta se ocjenjuje na osnovi cijelog životnog ciklusa zgrade. Taj se sustav zbog svoje fleksibilnosti može prilagoditi različitim namjenama zgrada i specifičnim zahtjevima za zemlju. Sustav certificiranja obuhvaća 50 kriterija održivosti za više kategorija: ekološku kvalitetu, ekonomsku kvalitetu, socijalno-kulturološku i funkcionalnu kvalitetu, tehničku kvalitetu i kvalitetu procesa. Sustav se temelji na dobrovoljnom postizanju boljih rezultata od onih koji su trenutačno uvriježeni u praksi. Ako su kriteriji jasno ispunjeni, dodjeljuju se brončani, srebrni, zlatni ili platinasti certifikat. Sustav predviđa i izdavanje predcertifikata u fazi planiranja.

U svim ovim slučajevima stupanj održivosti ovisit će o postignutom rezultatu, tj. izdanom certifikatu. Prijavitelji su dužni u prijavi jasno navesti podatke o predviđenoj ocjeni koju planiraju dobiti, a ispunjenje zacrtanih kriterija bit će preduvjet za uspješno zaključenje projekta.

Predviđena ocjena/broj bodova bit će predmet obavezne provjere u fazi procjene nakon izgradnje. Prijavitelji su dužni posredničkom tijelu razine 2 (PT2) predložiti certifikat najkasnije do podnošenja posljednjeg zahtjeva za nadoknadom sredstava.

Izdaci izravno povezani uz postupak ishođenja certifikata smatrat će se prihvatljivim troškovima unutar OPKK-a.

Projekti s visokim standardom održivosti generirat će i niz ostalih prednosti:

- bolju marketinšku ponudu
- niže tekuće i operativne troškove
- lakše planiranje postupka ishođenja dozvola
- fleksibilnije i dugotrajnije zgrade
- bolju informiranost o ekološkoj održivosti među stanarima/korisnicima zgrade
- ispunjenje visokih očekivanja dionika (u pogledu održivosti) i stvaranje konkurentne prednosti.

Više informacija o zelenim zgradama i standardima održivosti dostupno je [ovdje](#).

Neki primjeri zelenih zgrada:

- <https://www.simmoag.at/en/press/press-releases/press-releases/artikel/s-immo-ag-breem-zertifizierung-fuer-eurocenter-in-zagreb-1069.html>
- <http://www.energetika-net.com/specijali/projekt-prica/prva-zgrada-u-hrvatskoj-s-certifikatom-leed-17628>
- <http://www.usgbc.org/projects/business-center-adris>

Primjeri uspješnih certificiranih projekta iz svijeta: <http://www.usa.skanska.com/projects/>

3.6.2.1 Obaveze korisnika

Ako prijavitelj planira koristiti međunarodno priznati sustav certificiranja zelene gradnje tijekom provedbe projekta, vrijedi sljedeće:

PRIJAVNI OBRAZAC	PRAĆENJE I IZVJEŠTAVANJE	DOKAZI I KONTROLE
<ul style="list-style-type: none">u odgovarajućem odjeljku prijavnog obrasca navesti pripadajući sustav i željenu razinu ocjene/certifikata. Navesti detalje o eventualnoj prethodnoj procjeni (pret-procjeni).	<ul style="list-style-type: none">izvještavati tijekom provedbe (zahtjev za nadoknadom sredstava) o postupku certifikacije i napretkučuvati svu pripadajuću dokumentaciju i dokumentaciju o konačnom certifikatu	<ul style="list-style-type: none">dokaz o provedenoj procjenidokaz o dobivenim bodovima/certifikaciji nakon završetkapredmet naknadne administrativne i/ili terenske provjere nakon završetka

4 POJMOVI

UPUTE ZA JEDNAKE MOGUĆNOSTI I NEDISKRIMINACIJU

Načelo jednakih mogućnosti za muškarce i žene – predstavlja odsutnost zapreka za ostvarivanje ravnopravne ekonomske, političke i društvene participacije na temelju spola.

Neosjetljivost na rodne razlike (eng. *gender blindness*) – zanemarivanje ili izuzimanje rodne dimenzije koje je u suprotnosti s rodno osjetljivim ili rodno neutralnim pristupom. Politike koje ne uzimaju u obzir različite rodne uloge i potrebe, te time održavaju status quo.

Procjena planiranih mjera – procjena je li određena javna politika ili akcija bitna za rodne odnose, tj. za ostvarivanje jednakosti između žena i muškaraca. Za donošenje takve procjene Europska komisija u procesu predlaganja javnih politika primjenjuje analitički instrument SMART (*Simple Method to Assess the Relevance of Policies to Gender*). Ta „jednostavna metoda procjene značaja mjera s obzirom na spol/rod” sastoji se u traženju odgovora na sljedeća pitanja: je li predložena javna politika usmjerena na jednu ili više ciljanih skupina te postoje li razlike s obzirom na prava, resurse, položaje, participaciju, vrijednosti i norme između žena i muškaraca u području predložene javne politike.

Procjena učinka na načelo ravnopravnosti – procjena prijedloga javnih politika (ili aktivnosti) s obzirom na njihov utjecaj na različite zakonom zaštićene skupine.

Procjena učinka na spolove – procjena prijedloga javnih politika (ili aktivnosti) s obzirom na zaseban utjecaj koji one imaju na žene i muškarce, imajući u vidu prilagodbu njihovih prijedloga kako bi se osiguralo uklanjanje diskriminatornih učinaka i promovirala rodna jednakost. Procjena utjecaja s obzirom na spol/rod jedan je od analitičkih instrumenata koji se koriste pri primjeni rodno osviještene politike. To je zapravo ex ante evaluacija, što znači da se utjecaj određene politike na odnos između spolova procjenjuje prije negoli je o njoj donesena konačna odluka kako bi se predložena politika mogla promijeniti. Hoće li ocijenjeni utjecaj politika s obzirom na spol/rod biti pozitivan ili negativan, odlučuje se prema dva kriterija: jednakosti, u smislu jednakih prava i (ne)jednakog postupanja u (ne)jednakim slučajevima, te autonomiji, u smislu mogućnosti da žene same odlučuju o vlastitim životima.

Rodna neutralnost – odnosi se na sve ono što se ne može povezati s određenim spolom; pristup koji nema poseban pozitivan ili negativan učinak na rodne odnose ili jednakost između muškaraca i žena.

Rodno osviještena politika – koncept javnih politika koje na svim razinama uzimaju u obzir rodnu perspektivu. Sustavno uključivanje specifičnog položaja, prioriteta i potreba žena i muškaraca u svaku politiku s ciljem unaprjeđenja ravnopravnosti među ženama i muškarcima i prilagodba svih općih politika i mjera, posebno u svrhe postizanja ravnopravnosti, aktivnim i otvorenim razmatranjem njihovih učinaka na odgovarajuće situacije žena i muškaraca prilikom njihove primjene, nadzora i vrednovanja, u fazi planiranja. (Priopćenje Komisije COM (96) 67 finalno od 21/02/96).

Rodno osviještena politika predstavlja sustavno uvođenje politike ravnopravnosti spolova u sve sustave i strukture, politike mjera i programe, procese i projekte. Ona je i način na koji se razumije rodna problematika i način njezine provedbe.

Rodna perspektiva – istodobno razumijevanje i uključivanje razlika između spolova/rodova u području bilo koje konkretne politike tj. donošenja mjera i aktivnosti.

Rodna ravnopravnost – načelo jednakih prava i jednakog postupanja prema ženama i muškarcima. Ravnopravnost između muškaraca i žena temeljno je pravo, zajednička vrijednost EU-a i nužan preduvjet za postizanje ciljeva gospodarskog rasta, zapošljavanja i socijalne kohezije EU-a. Prema hrvatskom Zakonu o ravnopravnosti spolova „ravnopravnost spolova znači da su žene i muškarci jednako prisutni u svim područjima javnog i privatnog života, da imaju jednak status, jednake mogućnosti za ostvarivanje svojih prava, kao i jednaku korist od ostvarenih rezultata”.

Rodni stereotipi – specifična uvjerenja o karakteristikama koje su tipične za žene ili muškarce, poput vjerovanja o fizičkim karakteristikama, osobinama ličnosti, poslovnim preferencijama ili emocionalnim predispozicijama žena i muškaraca. Često ne podrazumijevaju samo uvjerenja o tome kakvi su muškarci i žene, već i kakvi bi trebali biti.

Socijalna uključenost - Centar za ekonomsku i socijalnu uključenost (Centre for Economic and Social Inclusion, <http://www.cesi.org.uk>) definira socijalnu uključenost kao “...proces kojim se nastoji osigurati da svatko, neovisno o svom iskustvu i okolnostima, može ostvariti puni potencijal u životu. Kako bi se postigla uključenost, dohodak i zaposlenost su važni, ali nisu dovoljni. Društvo koje nastoji uključiti sve građane karakteriziraju napori za smanjenom nejednakosti te ravnoteža između individualnih prava i dužnosti povećane socijalne kohezije”.

UPUTE ZA ODRŽIVI RAZVOJ

Ekoprogram „Energy star” – dobrovoljna oznaka za sve uređaje koja potrošačima ukazuje na uređaje (uredska oprema) koji ispunjavaju određene standarde energetske učinkovitosti.

Ekološki troškovi – troškovi povezani s pogoršanjem koje je aktivnost proizvela u prirodnom okolišu.

Metoda procjene životnog ciklusa (eng. *Life Cycle Impact Assessment*) – tehnika za utvrđivanje i procjenu ukupnog djelovanja na okoliš: izrade, upotrebe i odlaganja proizvoda. To je alat za sustavno vrednovanje ekoloških aspekata proizvoda ili usluga sustava kroz sve faze njegovog životnog ciklusa.

Načelo „onečišćivač plaća” – načelo prema kojem troškove otklanjanja ili smanjenja onečišćenja okoliša snosi onaj tko je odgovoran za izazivanje onečišćenja okoliša.

Održivi razvoj – održavanje ravnoteže između ljudske potrebe za poboljšanjem kvalitete življenja i blagostanja s jedne strane te očuvanja prirodnih izvora i ekosustava, o kojima ovise buduće generacije.

Procjena utjecaja na okoliš (PUO) – postupak kojim se procjenjuje utjecaj namjeravanog zahvata na okoliš (na tlo, vodu, more, zrak, šumu, klimu, ljude, biljni i životinjski svijet, krajobraz, materijalnu imovinu, kulturnu baštinu, moguće i drugo) te određuju potrebne mjere zaštite okoliša kako bi se utjecaji sveli na najmanju moguću mjeru i postigla najveća moguća očuvanost kakvoće okoliša. PUO može uključivati i ocjenu prihvatljivosti zahvata za prirodu. PUO se provodi u ranoj fazi pripreme namjeravanog zahvata, prije izdavanja lokacijske dozvole za provedbu zahvata ili drugog odobrenja za zahvat za koji izdavanje lokacijske dozvole nije obavezno.

Strateška procjena utjecaja na okoliš (SPUO) – postupak kojim se procjenjuju vjerojatni značajniji utjecaji na okoliš koji mogu nastati provedbom plana ili programa.